

Το Λεξικό Κοινωνικών Όρων της Ελληνικής Ερευνητικής Υποδομής για τις Κοινωνικές Επιστήμες So.Da.Net¹

Εισαγωγή

Το Λεξικό Κοινωνικών Όρων σχεδιάστηκε ως εργαλείο υποστήριξης της επιστημονικής κοινωνικής έρευνας και αναπτύχθηκε ως ψηφιακή εφαρμογή της Ελληνικής Ερευνητικής Υποδομής για τις Κοινωνικές Επιστήμες So.Da.Net, στο πλαίσιο διαδοχικών ερευνητικών έργων². Η Υποδομή So.Da.Net, αποτελεί το ελληνικό αποθετήριο δεδομένων για τις κοινωνικές επιστήμες. Αποτελείται από εφαρμογές και ψηφιακό περιεχόμενο και σχεδιάστηκε για να υποστηρίξει την τεκμηρίωση των εμπειρικών κοινωνικών ερευνών σε ψηφιακή μορφή και την διαχείρισή της, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την εύκολη και γρήγορη πρόσβαση ολόκληρης της ελληνόφωνης ερευνητικής κοινότητας των κοινωνικών επιστημών σε όλα τα προϊόντα της έρευνας, δηλαδή στα εμπειρικά τεκμήρια(δεδομένα), στα εργαλεία (υλικά και θεωρητικά) και στα αποτελέσματα (δημοσιεύσεις κ.λπ.), που παράγει μια έρευνα. Η Υποδομή So.Da.Net σχεδιάστηκε με σκοπό την υποστήριξη της ανάπτυξης της κοινωνικής έρευνας στην χώρα, ιδιαίτερα της εμπειρικής. Σχεδιάστηκε ως πλέγμα διακριτών αποθετηρίων, που λειτουργούν με κοινό μοντέλο τεκμηρίωσης και κοινές ψηφιακές εφαρμογές³, κάτω από την εποπτεία ενός δικτύου ερευνητικών φορέων, του Δικτύου SoDaNet, που είναι

¹ Το παρόν αποτελεί κείμενο εργασίας των μελών της ομάδας έργου Κάλλα Ιωάννη (Καθηγήτρια ΕΥ του έργου) και Παρασκευόπουλου Δημήτρη (Δρ. Κοινωνιολογίας) στο πλαίσιο του ΠΙΕ 9 με τίτλο «Δημοσιότητα έργου και διάχυση ερευνητικών αποτελεσμάτων» (Παραδοτέο Φ2.Π9.7 Κείμενα εργασίας) όπως αυτό περιλαμβάνεται στο Υπόεργο (2) «ΑΥΤΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΠΑΝ. ΑΙΓΑΙΟΥ» της Πράξης «SODANET IN ACTION» με κωδικό ΟΠΣ (MIS) 5023637, η οποία έχει ενταχθεί στη Δράση «Ενίσχυση των Υποδομών Έρευνας και Καινοτομίας- Β΄ Κύκλος» του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία (ΕΠΑνΕΚ) που χρηματοδοτείται από την Ε1451 με κωδικό πράξης ΣΑ (ενάριθμο) 2018ΣΕ14510005 και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και εθνικούς πόρους.

² Αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του έργου ανάπτυξης ερευνητικών υποδομών για τις κοινωνικές επιστήμες με τίτλο «ΕΠΙΛΕΞΙΜΟ: Ανάπτυξη εφαρμογών και επεξεργασία και τεκμηρίωση δεδομένων» και συνεχίστηκε στο έργο «SoDaNet in Action».

³ Για περισσότερες πληροφορίες για τον σχεδιασμό των εφαρμογών βλ. Λιναρδής, Αλεξανδρής και Κληρονόμος (2022).

υπεύθυνο για την ανάπτυξη και διαχείριση της ερευνητικής υποδομής⁴. Το Δίκτυο SoDaNet είναι μέλος της CESSDA (Consortium for European Social Science Data Archives)

Σκοπός του Λεξικού είναι η ορολογική και εννοιολογική υποστήριξη της κοινωνικής έρευνας και ιδιαίτερα της εμπειρικής. Η εμπειρική έρευνα βασίζεται στην οργάνωση της παραγωγής και της ανάλυσης εμπειρικών τεκμηρίων, που προϋποθέτει την κωδικοποίηση των ενδείξεων της εμπειρίας, με τη βοήθεια της θεωρίας. Επομένως, το Λεξικό σχεδιάστηκε για να εξυπηρετεί τον διπλό στόχο αφενός της υποστήριξης της εννοιολόγησης και του σχεδιασμού και αφετέρου της τεκμηρίωσης και της διαχείρισης εμπειρικών ερευνών, οι οποίες μπορούν να αναζητηθούν μέσω της Υποδομής So.Da.Net.

Ο σχεδιασμός του Λεξικού προσιδιάστηκε πρώτη φορά στο άρθρο των Kallas και Kondyli (2021). Στο συγκεκριμένο κείμενο εργασίας, εκτός από την παρουσίαση του σχεδιασμού του Λεξικού στα ελληνικά μετά από άδεια των συγγραφέων, γίνεται μια προσπάθεια παρουσίασης και σχολιασμού κάποιων αδυναμιών που παρουσιάζει ο συγκεκριμένος σχεδιασμός καθώς και κάποιων νέων δυνατοτήτων ιδιαίτερα σημαντικών για την έρευνα που θα έπρεπε να περιλάβει ένας μελλοντικός ανασχεδιασμός του Λεξικού, με βάση την αξιολόγηση που βασίστηκε στην χρήση του Λεξικού από την αρχική υλοποίησή του και μέχρι σήμερα.

Στην εμπειρική κοινωνική έρευνα αντιμετωπίζει κανείς δύο βασικές δυσκολίες: πρώτον τη διασφάλιση μιας εμπειρικής βάσης, ενός σώματος τεκμηρίων για τον εμπειρικό έλεγχο της θεωρίας και δεύτερον τη σύνδεση της κοινωνιολογικής θεωρίας με την εμπειρική βάση, που διασφαλίζει τον εμπειρικό της έλεγχο (Schnell κ.ά. 2014, σ. 13). Η αντιμετώπιση της πρώτης δυσκολίας, υποστηρίζεται από τη συσσώρευση εμπειρικών τεκμηρίων(δεδομένων) και την εξασφάλιση της ελεύθερης πρόσβασης σε

⁴ Οι οργανισμοί που αποτελούν το Δίκτυο SoDaNet είναι ένα Κέντρο Ερευνών, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών και έξι πανεπιστημιακά τμήματα: Πανεπιστήμιο Αιγαίου-Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών-Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης, Πάντειο Πανεπιστήμιο-Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης-Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Κρήτης-Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου- Τμήμα Κοινωνικής & Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Βλ. περισσότερα στο www.sodanet.gr

αυτά. Η αντιμετώπιση της δεύτερης δυσκολίας βασίζεται αφενός στη διατύπωση των κατάλληλων ερευνητικών ερωτημάτων και υποθέσεων της έρευνας, αφετέρου δε στην ακριβή εννοιολόγηση των αναφερομένων, αντικειμένων και φαινομένων, προς τα οποία στρέφεται η ανάλυση, ώστε να καταστεί δυνατή η κατάλληλη κωδικοποίηση των συλλεγόμενων πληροφοριών. Ένα επιστημονικό λεξικό όρων μπορεί να διευκολύνει ουσιαστικά αυτή τη διαδικασία, ιδίως αν παρέχει πρόσβαση όχι μόνο στους κατάλληλους όρους και στους ορισμούς τους, αλλά και στην βιβλιογραφία που τους τεκμηριώνει θεωρητικά καθώς και στις εμπειρικές έρευνες που τους χρησιμοποιούν.

Η σύγχρονη επιστημονική έρευνα, όπως υποστήριξε ο Athusser (1978), οργανώνεται ως θεωρητική παραγωγή, και επομένως η ανάπτυξή της βασίζεται αποφασιστικά στην πρόσβαση τόσο στην πρώτη ύλη (εμπειρικά δεδομένα και τεκμήρια), όσο και στα μέσα παραγωγής, δηλαδή εργαλεία είτε θεωρητικά, όπως έννοιες, θεωρίες, και μέθοδοι, είτε τεχνήματα, όπως είναι τα μέσα καταγραφής (ερωτηματολόγια κ.λπ.) που είναι διαθέσιμα στην εμπειρική έρευνα. Η πρόσβαση τόσο στην υπάρχουσα πρώτη ύλη, όσο και στα προϋπάρχοντα μέσα παραγωγής ενισχύεται δραστικά με την *ανάπτυξη ερευνητικών υποδομών*.

Η επιστημονική έρευνα, αποτελεί συλλογικό εγχείρημα, που υποστηρίζεται από την γραπτή επικοινωνία⁵, η οποία οργανώνεται με τη βοήθεια ενός παγκόσμιου συστήματος επιστημονικών εκδόσεων αλλά και ενός παγκόσμιου συστήματος οργάνωσης της πρόσβασης σε επιστημονικά κείμενα και της διαχείρισής τους. Με την ανάπτυξη του Διαδικτύου, τόσο η πρόσβαση σε πληροφορίες και γραπτά τεκμήρια, όσο και η επικοινωνία μεταξύ των επιστημόνων, μεταβάλλονται δραματικά, καθώς τα επιστημονικά κείμενα αφενός αλλάζουν μορφή και από έντυπα γίνονται ψηφιακά και αφετέρου η παραγωγή και η διαχείριση τους υποστηρίζεται μηχανικά με την βοήθεια πληροφορικών υποδομών. Η εξέλιξη αυτή βοηθά να καταστεί η επιστημονική δραστηριότητα ακόμα πιο συλλογική.

---

⁵ Για τη σημασία της γραφής και της τυπογραφίας για την ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας δες Eisenstein (2004).

Ως επιστημονικό εργαλείο, το συγκεκριμένο Λεξικό συγκροτείται με βάση τους επιστημονικούς Λόγους των κοινωνικών επιστημών. Επομένως, σύμφωνα με την θεωρία του Λόγου του Foucault (1987), θα πρέπει να πληροί τα ακόλουθα:

- Να αναφέρεται σε όρους και έννοιες που συγκροτούνται και χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο των ιδιαίτερων πρακτικών των κοινωνικών επιστημών και ιδιαίτερα της εμπειρικής έρευνας.
- Οι όροι και οι ορισμοί του αφενός να συγκροτούνται και να χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο επιστημονικών αποφάνσεων, όπως είναι οι ερευνητικές υποθέσεις, οι νόμοι ή οι επιστημονικές κανονικότητες και οι επιστημονικές θεωρίες και αφετέρου η σχέση τους με τη θεωρία να τεκμηριώνεται με βιβλιογραφικές αναφορές.
- Η ανάπτυξη του να αποτελεί έργο επιστημόνων, που έχουν την απαιτούμενη γνώση αλλά και την αντίστοιχη αρμοδιότητα, ώστε να διασφαλίζεται η απαιτούμενη εγκυρότητα του περιεχομένου του.

Το προτεινόμενο Λεξικό σχεδιάστηκε για να λειτουργήσει ως ψηφιακή εφαρμογή, και μάλιστα ως επί μέρους στοιχείο μιας ερευνητικής υποδομής, της Υποδομής So.Da.Net, που υποστηρίζει την τεκμηρίωση και διαχείριση εμπειρικών κοινωνικών ερευνών και των προϊόντων τους⁶. Ως στοιχείο ερευνητικής υποδομής, το Λεξικό διαθέτει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Αναπτύσσεται ως *ψηφιακή εφαρμογή* και επομένως η λειτουργία του υποστηρίζεται μηχανικά.
- Το ψηφιακό του περιεχόμενο αναπτύσσεται ως *συλλογικό προϊόν* μέσα από αυστηρές διαδικασίες οργάνωσης της συλλογικής εργασίας, που διασφαλίζουν τόσο την συνέχεια όσο και την εγκυρότητά του.
- Το ψηφιακό του περιεχόμενο αναπτύσσεται με βάση τα εξής:

⁶ Τα προϊόντα μιας εμπειρικής έρευνας δεν περιορίζονται μόνο στα παραγόμενα δεδομένα, αλλά και στα εργαλεία (βιβλία κωδικοποίησης, εννοιολογικοί χάρτες, ερωτηματολόγια, οδηγοί συνέντευξης κ.λπ.) και στα ερευνητικά αποτελέσματα που παράγονται και αξιοποιούνται στο πλαίσιο της έρευνας. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Κάλλας και Παπαριστείδη (2022).

- Βασίζεται σε έναν συνδυασμό ψηφιακών κειμένων και δεδομένων που χρησιμεύουν ως κόμβοι για την διαχείρισή του.
- Είναι δυναμικό και εξελίσσεται με τη βοήθεια που παρέχουν οι συσχετίσεις μεταξύ των όρων οι οποίες δημιουργούνται συνεχώς από τους συγγραφείς των λημμάτων του, εμπλουτίζοντας και αποσαφηνίζοντας το νόημα τους.
- Είναι ανοικτό σε προσθήκες, συμπληρώσεις και νέες συσχετίσεις όρων, ορισμών, σχολίων και βιβλιογραφικών αναφορών.

Το Λεξικό σχεδιάστηκε για να υποστηρίζει τις ακόλουθες κύριες λειτουργίες: Να λειτουργεί ως εργαλείο ορολογικής τεκμηρίωσης, να λειτουργεί ως εργαλείο αναζήτησης και πλοήγησης, να αποτελέσει εργαλείο εννοιολόγησης της εμπειρικής έρευνας, το οποίο υποστηρίζει τον αυστηρό ορισμό και την περιγραφή των αναφερομένων στην κοινωνική έρευνα αντικειμένων και φαινομένων καθώς και ως εργαλείο ερευνητικού σχεδιασμού.

Το Λεξικό ως εργαλείο ορολογικής τεκμηρίωσης

Το Λεξικό λειτουργεί ως εργαλείο ορολογικής τεκμηρίωσης. Ως τέτοιο αφενός υποστηρίζει την συνεχή καταγραφή και τεκμηρίωση νέων κοινωνικών όρων από πολλούς διαφορετικούς ερευνητές και αφετέρου παρέχει πρόσβαση όχι μόνο σε πληροφορίες που αφορούν τους επιστημονικούς όρους των κοινωνικών επιστημών, δηλαδή τους όρους και τους ορισμούς τους, αλλά και στην απαιτούμενη βιβλιογραφική τεκμηρίωση. Σημειώνεται ότι η λέξη «κοινωνικός όρος» αναφέρεται σε ένα σημείο, αναφέρεται δηλαδή ταυτόχρονα σε έναν όρο και σε έναν συγκεκριμένο ορισμό. Επομένως διαφοροποιείται από την λέξη «όρος» που αναφέρεται αποκλειστικά σε έναν όρο, στον οποίο είναι δυνατόν να αντιστοιχούν περισσότεροι από ένας ορισμοί. Δηλαδή ενώ η λέξη «κοινωνικός όρος» αναφέρεται στο σημείο, η λέξη «όρος» αναφέρεται μόνο στο σημαίνον του, που μπορεί να είναι το ίδιο για πολλά διαφορετικά σημεία.

Πιο συγκεκριμένα το Λεξικό:

- Υποστηρίζει την καταγραφή και τεκμηρίωση των διαθέσιμων όρων των κοινωνικών επιστημών, καθώς και των αντίστοιχων επιστημονικών ορισμών, αναπτύσσοντας έτσι το ψηφιακό του περιεχόμενο. Η επιστημονικότητα και η εγγυρότητα των ορισμών διασφαλίζεται από την τεκμηρίωση τους με μια τουλάχιστον αναφορά στη βιβλιογραφία, που είναι υποχρεωτική, ενώ το περιεχόμενο των ορισμών τεκμηριώνεται και συμπληρώνεται με σχόλια και πρόσθετες αναφορές στη βιβλιογραφία, οι οποίες διαρκώς εμπλουτίζονται. Η τεκμηρίωση δύναται να περιλαμβάνει ακόμη και γκριζα βιβλιογραφία και κυρίως αναφορές σε εκθέσεις εμπειρικών ερευνών όπου απαιτείται. Η εγκυρότητα του ψηφιακού του περιεχομένου διασφαλίζεται, ελέγχοντας ότι η εισαγωγή και η τροποποίηση του γίνεται μόνο από εκείνους που διαθέτουν την απαιτούμενη επιστημονική αρμοδιότητα και λαμβάνοντας υπόψιν ορισμένους περιορισμούς.
- Παρέχει πρόσβαση στο ψηφιακό του περιεχόμενο, που είναι ανοιχτό σε όλους χωρίς περιορισμούς. Ωστόσο η δυνατότητα εισαγωγής, τροποποίησης ή διαγραφής ψηφιακού περιεχομένου είναι ελεγχόμενη, ώστε να διασφαλίζεται η επιστημονική εγκυρότητα του. Συγκροτείται επομένως κάτω από την επίβλεψη ενός δικτύου πανεπιστημίων και ερευνητικών φορέων, του Δικτύου *So.Da.Net* και συγκεκριμένα υπό την επίβλεψη των φορέων διαχείρισης των αποθετηρίων της Υποδομής. Η επίβλεψη της ανάπτυξης και της λειτουργίας του Λεξικού από το Δίκτυο *So.Da.Net* ανατίθεται σε έναν ή περισσότερους φορείς του Δικτύου που επιθυμούν να αναλάβουν το συγκεκριμένο έργο. Κάθε φορέας ορίζει έναν διαχειριστή περιεχομένου, ο οποίος έχει την ευθύνη της επίβλεψης. Στη συνέχεια ο διαχειριστής περιεχομένου πιστοποιεί όσους επιστήμονες πρόκειται να αναλάβουν την εισαγωγή όρων και ορισμών, ως συγγραφείς λήμματος. Η εισαγωγή νέων όρων και ορισμών καθώς και η τροποποίησή τους επιτρέπεται μόνο σε επιστήμονες εγκεκριμένους από τους φορείς που έχουν την ευθύνη ανάπτυξης του Λεξικού. Η τροποποίηση των όρων, των ορισμών και των αναφορών στη βιβλιογραφία μετά την οριστικοποίησή τους, επικοινωνείται και εγκρίνεται από τους διαχειριστές περιεχομένου του Δικτύου *So.Da.Net*.

- Το ψηφιακό περιεχόμενο του Λεξικού συγκροτείται συλλογικά. Εφόσον η επιστήμη είναι συλλογικό εγχείρημα, η ανάπτυξη ενός λεξικού επιστημονικών όρων δεν πρέπει να αποτελεί έργο μεμονωμένων επιστημόνων, αλλά της επιστημονικής κοινότητας συλλογικά. Έτσι, η λειτουργία του συγκεκριμένου Λεξικού, υποστηρίζει την εν δυνάμει συμμετοχή στην παραγωγή όρων και ορισμών του συνόλου της επιστημονικής κοινότητας, διασφαλίζοντας όμως ταυτόχρονα την επιστημονική εγκυρότητα. Η ανάπτυξη του ψηφιακού περιεχομένου του Λεξικού υλοποιείται σταδιακά, μέσα από τη δράση πολλών ανεξάρτητων ερευνητών και ερευνητικών ομάδων, που παράγουν συνεχώς νέους όρους και κυρίως νέους ορισμούς κατά την τρέχουσα επιστημονική τους δραστηριότητα.
- Το Λεξικό, ως στοιχείο της υποδομής So.Da.Net, υποστηρίζει την μηχανική διαχείριση του ψηφιακού του περιεχομένου, διασφαλίζοντας έτσι πολύ αυξημένες δυνατότητες αναζήτησης και πλοήγησης σε αυτό, καθώς και δυνατότητα συντήρησης του για μεγάλη διάρκεια. Η μηχανική διαχείριση επιτρέπει την αναζήτηση σχετικών όρων, που δεν έχουν δηλωθεί άμεσα ως τέτοιοι αλλά που συσχετίζονται εμμέσως με άλλους, εφόσον αναφέρονται στους ορισμούς τους. Είναι επίσης δυνατή η θεματική ταξινόμηση και αναζήτηση των όρων με τη βοήθεια ενός θεματικού θησαυρού. Η μηχανική υποστήριξη καθιστά δυνατή τη συλλογική συγκρότηση του και τη συνεχή εξέλιξη του, μέσα από τη διαρκή διεύρυνση και βελτίωση του ψηφιακού του περιεχομένου με τη συνεχή προσθήκη νέων όρων, ορισμών σχολίων και αναφορών και μάλιστα με τη συμβολή πολλών διαφορετικών επιστημόνων. Παρότι η μηχανική λειτουργία του Λεξικού παρέχει σημαντικά πλεονεκτήματα, επιβάλλει ταυτόχρονα και περιορισμούς όπως οι ακόλουθοι:
  - a. Την ανάγκη τυποποίησης του λεκτικού των όρων, ώστε να διαυκολύνεται η αναζήτηση. Ο όρος για παράδειγμα πρέπει να γράφεται πάντοτε με το πρώτο γράμμα κεφαλέο και όλα το υπόλοιπα πεζά.
  - b. Την ανάγκη ακριβούς προσδιορισμού του λεκτικού του όρου και την αποφυγή εισαγωγής πρόσθετης πληροφορίας εντός παρενθέσεων. Για

παράδειγμα την εισαγωγή εναλλακτικών όρων, στα ελληνικά ή τα αγγλικά.

- c. Την ανάγκη περιορισμού των διπλοεγγραφών που πηγάζουν είτε από αποκλήσεις από τους δύο προηγούμενους κανόνες, είτε από την επιλογή διαφορετικού όρου σημαίνοντος για το ίδιο σημείο, από τους διαφορετικούς συγγραφείς λήμματος που εξηγείται από την αυθαίρετη επιλογή του σημειομένου κατά την εισαγωγή ενός ορισμού, ενώ υπάρχει ήδη ένας όρος με την ίδια σημασία. Το πρόβλημα είναι συχνό κατά τη μετάφραση ξένων όρων στο ελληνικά
- Το Λεξικό σχεδιάστηκε για να καλύψει τις ανάγκες της ελληνόφωνης επιστημονικής κοινότητας. Για να ανταποκριθεί ωστόσο με επιστημονική επάρκεια σε αυτόν τον στόχο πρέπει να είναι *δίγλωσσο*, να παρέχει δηλαδή την τεκμηρίωση του τόσο στα Ελληνικά όσο και στα Αγγλικά, τουλάχιστον σε επίπεδο όρου. Αυτό είναι απαραίτητο εφόσον η επιστήμη, ως διεθνοποιημένη πρακτική, βασίζεται στη δυνατότητα επικοινωνίας όλων των επιστημόνων ανεξάρτητα από εθνικότητα. Για να επιτευχθεί αυτό είναι απαραίτητη η ύπαρξη μιας γλώσσας που θα λειτουργεί στην πράξη ως διεθνής επιστημονική γλώσσα, ως *lingua franca*. Ως τέτοια αναγνωρίζεται σήμερα η αγγλική γλώσσα. Επομένως, όλοι οι όροι του Λεξικού αναφέρονται υποχρεωτικά τόσο στα ελληνικά όσο και στα αγγλικά συμβάλλοντας έτσι ουσιαστικά στην ανάπτυξη μιας δίγλωσσης ορολογίας. Ωστόσο, επειδή το Λεξικό είναι έργο κυρίως ελλήνων ερευνητών, όχι απαραίτητα αγγλόφωνων, οι ορισμοί και τα σχόλια τους πρέπει να εισάγονται υποχρεωτικά στα ελληνικά και να μεταφράζονται, όποτε αυτό είναι δυνατό, και στην αγγλική γλώσσα. Σε αρκετές περιπτώσεις ωστόσο, οι ορισμοί εντοπίζονται στην αγγλική βιβλιογραφία. Σε αυτή την περίπτωση εισάγονται στα αγγλικά και μεταφράζονται στα ελληνικά. Δεν εισάγονται όμως ορισμοί σε άλλες γλώσσες πλην των ελληνικών και των αγγλικών. Οι βιβλιογραφικές αναφορές παραπέμπουν σε συγκεκριμένο τεκμήριο (βιβλίο, δημοσίευση, γκριζα βιβλιογραφία) και διατυπώνονται στη γλώσσα αναφοράς του τεκμηρίου.

Το Λεξικό ως εργαλείο αναζήτησης και πλοήγησης

Το λεξικό υποστηρίζει την αναζήτηση και την πλοήγηση τόσο στο δικό του ψηφιακό περιεχόμενο, όσο και στο ψηφιακό περιεχόμενο των αποθετηρίων που το χρησιμοποιούν, ενώ μπορεί να χρησιμοποιηθεί για ανα υποστηρίζει την αναζήτηση και την πλοήγηση και στο συνολικό καταγραμμένο απόθεμα γνώσης των κοινωνικών επιστημών, ψηφιακό ή μη.

Η αναζήτηση και η πλοήγηση στο ψηφιακό περιεχόμενο του Λεξικού

Το Λεξικό παρέχει έναν μηχανισμό **αναζήτησης και πλοήγησης στο ψηφιακό του περιεχόμενο**, όπου μπορεί κανείς να αναζητήσει όρους, ορισμούς, σχόλια και βιβλιογραφία. Η αναζήτηση των όρων βασίζεται σε δύο παραμέτρους:

- Στη λέξη κλειδί με βάση την οποία θα γίνει η αναζήτηση. Παρέχονται δύο δυνατότητες
  - a. Αναζήτηση ως προς όρο. Σε αυτή την περίπτωση πρέπει να εισαχθεί για αναζήτηση ο ακριβής όρος στα ελληνικά ή τα αγγλικά.
  - b. Αναζήτηση ως προς λέξη κλειδί. Σε αυτή την περίπτωση πρέπει να εισαχθεί για αναζήτηση ο όρος στα ελληνικά ή τα αγγλικά ως λέξη κλειδί, χωρίς δηλαδή η διατύπωση του να είναι ακριβής και πλήρης. Ένα μέρος της λέξης αρκεί. Σε αυτή την περίπτωση έρχονται όλοι οι όροι που πληρούν το κριτήριο.
- Στο πεδίο του λεξικού στο περιεχομενο του οποίου γίνεται η αναζήτηση και καλύπτει τις εξής περιπτώσεις αναζήτησης:
  - a. Ως προς τον όρο. Σε αυτή την περίπτωση η αναζήτηση της λέξης γίνεται στους όρους και ως αποτέλεσμα έρχονται όλοι οι όροι που συμφωνούν με την λέξη κλειδί.
  - b. Ως προς τον ορισμό. Σε αυτή την περίπτωση η αναζήτηση της λέξης γίνεται στους ορισμούς και ως αποτέλεσμα έρχονται όλοι οι όροι των οποίων οι ορισμοί περιέχουν την λέξη κλειδί. Μια τέτοια αναζήτηση διευκολύνει την εύρεση όρων σχετικών με αυτόν που αναζητούμε, έστω και αν δεν έχουν ρητά προσδιοριστεί ως σχετικοί όροι.

- c. Ως προς τα σχόλια όρου. Σε αυτή την περίπτωση η αναζήτηση της λέξης γίνεται στα σχόλια των όρων και ως αποτέλεσμα έρχονται όλοι οι όροι των οποίων τα σχόλια των όρων περιέχουν την λέξη κλειδί. Μια τέτοια αναζήτηση διευκολύνει την εύρεση όρων που στο συγκεκριμένο λεξικό ονοματίζονται διαφορετικά και όχι με την λέξη κλειδί αν και έχουν παρόμοια σημασία.
- d. Ως προς τα σχόλια ορισμού. Σε αυτή την περίπτωση η αναζήτηση της λέξης γίνεται στα σχόλια των ορισμών και ως αποτέλεσμα έρχονται όλοι οι όροι των οποίων τα σχόλια περιέχουν την λέξη κλειδί. Μια τέτοια αναζήτηση διευκολύνει την εύρεση όρων σχετικών με αυτόν που αναζητούμε, έστω και αν δεν έχουν ρητά προσδιοριστεί ως σχετικοί όροι.
- Στην παρούσα έκδοση του λεξικού ή αναζήτηση περιορίζεται στα πεδία του όρου και του ορισμού.

Η αναζήτηση και η πλοήγηση στο ψηφιακό περιεχόμενο μιας υποδομής

Το Λεξικό σχεδιάστηκε ως ψηφιακή εφαρμογή της Υποδομής SoDaNet, ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί από κοινού με εργαλεία που παρέχει η συγκεκριμένη ερευνητική υποδομή. Η λειτουργία του Λεξικού ως στοιχείου της συγκεκριμένης υποδομής βασίζεται στην ιδέα ότι **οι επιστημονικοί όροι**, και όχι κάποιες λέξεις της καθημερινής γλώσσας, **πρέπει να αποτελούν τις λέξεις κλειδιά όχι μόνο για την αναζήτηση αλλά και για την πλοήγηση στο ψηφιακό περιεχόμενο της υποδομής**. Εφόσον το Λεξικό αξιοποιηθεί ως ελεγχόμενο λεξιλόγιο (controlled vocabulary) για την τεκμηρίωση εμπειρικών ερευνών από την συγκεκριμένη υποδομή, ή και από κάποιες άλλες υποδομές, τότε μπορεί να λειτουργήσει και ως εργαλείο υποστήριξης αναζήτησης και πλοήγησης στο ψηφιακό περιεχόμενο αυτών των συγκεκριμένων υποδομών. Η λειτουργία αυτή επιτρέπει τον εντοπισμό παρόμοιων ερευνών.

Οι έρευνες που τεκμηριώνονται σε μια υποδομή μπορεί να είναι παρόμοιες ως προς τα εξής:

- Ως προς τα αναφερόμενα τους (αντικείμενα και φαινόμενα), τα οποία μπορούν να ορίζονται με τον ίδιο ορισμό ακόμη και όταν περιγράφονται διαφορετικά από έρευνα σε έρευνα
- Ως προς τις χρησιμοποιούμενες μεθόδους, οι οποίες είναι σταθερές αναξάρτητα από τη μεθοδολογία στην οποία κάθε φορά εντάσσονται
- Ως προς την μεθοδολογία τους, εφόσον η μεθοδολογία μπορεί να προσδιοριστεί ως συνδυασμός ενός περιορισμένου αριθμού μεθοδολογικών επιλογών

Η αναζήτηση και η πλοήγηση με επιστημονικούς όρους, την οποία υποστηρίζει το Λεξικό παρουσιάζει πλεονεκτήματα σε σχέση με την αναζήτηση με λέξεις κλειδιά που βασίζονται σε έννοιες της καθημερινότητας. Πρώτον, η επιλογή επιστημονικών όρων, ακριβώς επειδή αυτοί αποτελούν σημεία και όχι απλά σημαίνοντα, περιορίζει τα αποτελέσματα της αναζήτησης σε εκείνα που έχουν την συγκεκριμένη σημασία. Αυτό βεβαίως προϋποθέτει την κατάλληλη τεκμηρίωση του ψηφιακού περιεχομένου, το οποίο διερευνούμε. Δεύτερον, εφόσον οι επιστημονικοί όροι είναι συνδεδεμένοι με συγκεκριμένες σημασίες, κοινά αποδεκτές από την επιστημονική κοινότητα, όσοι τους χρησιμοποιούν κατανοούν τι ακριβώς σημαίνει αυτό που αναζητούν. Τρίτον, περιορίζεται η ενδεχόμενη πολυσημία ανάμεσα σε εκείνον που τεκμηριώνει μια έρευνα και σε εκείνον που την αναζητά.

Η αναζήτηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό και με κάποιους θησαυρούς θεματικής ταξινόμησης που χρησιμοποιούν συνήθως οι υποδομές για την τεκμηρίωση εμπειρικών ερευνών, όπως για παράδειγμα είναι ο ELSST⁷. Στο βαθμό που το Λεξικό επιτρέπει την θεματική ταξινόμηση των όρων του με τη βοήθεια τέτοιων θησαυρών,

⁷ Ο Ευρωπαϊκός Γλωσσικός Θησαυρός Κοινωνικών Επιστημών (ELSST)- είναι ένας ευρείας βάσης, πολύγλωσσος θησαυρός για τις κοινωνικές επιστήμες, ο οποίος ανήκει και δημοσιεύεται από την Κοινοπραξία Ευρωπαϊκών Αρχείων Δεδομένων Κοινωνικών Επιστημών (CESSDA) και τους εθνικούς παρόχους υπηρεσιών της. Σήμερα είναι διαθέσιμος σε 14 γλώσσες και περιλαμβάνει 3.000 έννοιες που καλύπτουν τους βασικούς κλάδους των κοινωνικών επιστημών: πολιτική, κοινωνιολογία, οικονομία, εκπαίδευση, δίκαιο, έγκλημα, δημογραφία, υγεία, απασχόληση, τεχνολογία πληροφοριών και επικοινωνιών και, όλο και περισσότερο, περιβαλλοντικές επιστήμες. (Θησαυρός CESSDA ELSST, 2021). Ο ELSST είναι επίσης ένα ελεγχόμενο λεξιλόγιο, για τις κοινωνικές επιστήμες και περιλαμβάνει μια δομή που αποτελείται από όρους που σχετίζονται ιεραρχικά (ευρύτεροι/στενότεροι) ή μη ιεραρχικά (συγγενείς και συνώνυμοι).

μπορεί κανείς, χρησιμοποιώντας το Λεξικό, να εντοπίζει τους διαθέσιμους επιστημονικούς όρους για κάθε θεματική κατηγορία ενός θησαυρού καθώς και τις θεματικές κατηγορίες που σχετίζονται με ένα συγκεκριμένο όρο. Υπ' αυτούς τους όρους, μπορεί κανείς να διευρύνει τα κριτήρια αναζήτησης του, ξεκινώντας από έναν όρο, εντοπίζοντας τις σχετικές με αυτόν θεματικές κατηγορίες και από εκεί προσδιορίζοντας νέους σχετικούς με αυτές όρους.

Ο εντοπισμός παρόμοιων ερευνών είναι κρίσιμος τόσο για την εννοιολόγηση των αναφερομένων, όσο και για τον ερευνητικό σχεδιασμό νέων ερευνών, εφόσον παρέχει στον ερευνητή σημαντικές πληροφορίες, κυρίως για το πως οι διάφορες επιλογές αξιοποιήθηκαν στο πλαίσιο συγκεκριμένων ερευνών, τι δυσκολίες παρουσίασαν και τι αποτελέσματα έδωσαν.

Η αναζήτηση και η πλοήγηση στο καταγραμμένο απόθεμα γνώσης των κοινωνικών επιστημών

Με δεδομένο ότι το ψηφιακό περιεχόμενο μιας υποδομής αποτελεί μέρος μόνο του καταγραμμένου αποθέματος γνώσης, στο οποίο βασίζεται η επιστημονική δραστηριότητα και το οποίο βρίσκεται διάσπαρτο σε διάφορες υποδομές διαχείρισης γραπτών τεκμηρίων, όχι απαραίτητα ψηφιακών, το Λεξικό μπορεί να αποτελέσει εργαλείο υποστήριξης της αναζήτησης και της πλοήγησης σε **ολόκληρο το καταγραμμένο απόθεμα γνώσης των κοινωνικών επιστημών**. Κάτι τέτοιο είναι δυνατόν επειδή οι επιστημονικοί όροι αποτελούν τα κομβικά σημεία γύρω από τα οποία οργανώνεται αυτό το απόθεμα. Οργανώνοντας επομένως την τεκμηρίωση στο καταγραμμένο απόθεμα γνώσης των κοινωνικών επιστημών με τη βοήθεια επιστημονικών όρων και όχι απλά λέξεων κλειδιών, το Λεξικό διευκολύνει την σύνδεση της θεωρίας με την εμπειρία, που είναι ένα από τα δυσκολότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ένας ερευνητής. Το Λεξικό διευκολύνει την σύνδεση με τη θεωρία παρέχοντας ορισμούς, σχόλια και αναφορές στην βιβλιογραφία. Διευκολύνει επίσης την σύνδεση με την εμπειρία, συνδέοντας τους όρους που παρέχει με λειτουργικούς ορισμούς καθώς και με συγκεκριμένες εμπειρικές έρευνες, δηλαδή με συγκεκριμένες χρήσεις της θεωρίας στο πλαίσιο αυτών των εμπειρικών ερευνών. Πιο συγκεκριμένα:

- Οι ορισμοί συνδέουν τους όρους με τη θεωρία, ενώ οι αναφορές τους συνδέουν με την διαθέσιμη επιστημονική γραμματεία. Η σύνδεση αυτή ενισχύεται με τα σχόλια σε επίπεδο ορισμού
- Οι όροι, όταν χρησιμοποιούνται, για να ονοματίσουν τα αναφερόμενα μιας εμπειρικής έρευνας επιτρέπουν την διασύνδεση της θεωρίας με την εμπειρία.
- Ο σχεδιασμός του Λεξικού επιτρέπει την πρόσβαση στις διακριτές σημασίες (έννοιες) που είναι δυνατόν να λαμβάνει κάθε όρος στην συγκεκριμένη επιστημη. Η επιλογή διαφορετικής σημασίας για κάποιο όρο, οδηγεί ενδεχόμενα σε διαφορετική διαδρομή στην αναζήτηση και την πλοήγηση μέσα στο καταγραμμένο απόθεμα γνώσης και επομένως διαφοροποιεί τα αποτελέσματα. Είναι σημαντικό η επιλογή αυτή να γίνεται συνειδητά και να στηρίζεται στην γνώση όλων των διαθέσιμων διαφορετικών σημασιών που μπορεί να λάβει ένας όρος.
- Παρόλο που το Λεξικό δεν είναι, προς το παρόν, πλήρως ολοκληρωμένο στο πληροφορικό σύστημα κάποιας ερευνητικής υποδομής, μπορεί ωστόσο να χρησιμοποιηθεί αυτόνομα από τις υπόλοιπες λειτουργίες της τροφοδοτώντας τον ερευνητή με τους κατάλληλους όρους και όρισμούς για να τους χρησιμοποιήσει στη συνέχεια ως λέξεις κλειδιά σε οποιαδήποτε άλλη εφαρμογή είναι διαθέσιμη σε κάποια υποδομή ψηφιακή ή μη.

Το Λεξικό ως εργαλείο εννοιολόγησης της εμπειρικής έρευνας

Η εμπειρική έρευνα συγκροτείται από τρεις διακριτές κατηγορίες ερευνητικών διαδικασιών, οι οποίες αφορούν στην εννοιολόγηση/ κωδικοποίηση, στην παραγωγή δεδομένων και στην ανάλυση. Ως εννοιολόγηση ορίζεται η νοητική διαδικασία μέσω της οποίας ασαφείς και ανακριβείς έννοιες προσλαμβάνουν πιο συγκεκριμένη και αυστηρή υπόσταση (Babbie, 2011, σ. 778). Στις εμπειρικές έρευνες, η εννοιολόγηση αφορά τόσο στον ορισμό όσο και στην αυστηρή θεωρητική περιγραφή των αναφερομένων αντικειμένων και φαινομένων. Η εννοιολόγηση είναι απαραίτητη για την κωδικοποίηση

των ενδείξεων της πραγματικότητας. Βασίζεται στην αναζήτηση των κατάλληλων θεωριών και αποφάσεων που στηρίζουν την επιλογή των κατάλληλων επιστημονικών όρων, συνήθως μετά από συστηματική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας. Η εννοιολόγηση βασίζεται σε επιστημονικές έννοιες και όχι έννοιες της καθημερινότητας, η συγκρότηση των οποίων γίνεται είτε με τη βοήθεια της θεωρίας, είτε με τη βοήθεια της εννοιολογικής ανάλυσης των διαθέσιμων εμπειρικών τεκμηρίων.

Οι επί μέρους εμπειρικές έρευνες συχνά εννοιολογούν με διαφορετικό τρόπο τα αναφερόμενα τους και επομένως παρέχουν διακριτές περιγραφές για τα ίδια αναφερόμενα (Κάλλας, 2022). Επειδή ωστόσο οι επιστήμονες πρέπει να γνωρίζουν ότι μιλούν για τα ίδια πράγματα ακόμη και όταν αυτά περιγράφονται με διαφορετικό τρόπο (Tiles, 1999), είναι κρίσιμο τα αναφερόμενα αυτά να ορίζονται με τον ίδιο τρόπο, να αντιστοιχούν δηλαδή στον ίδιο *ονομαστικό ορισμό*. Το Λεξικό μπορεί επομένως να χρησιμεύσει ως εργαλείο εννοιολόγησης παρέχοντας σταθερούς όρους και ορισμούς στις εμπειρικές έρευνες. Έτσι η κοινή ταυτότητα των αναφερομένων διασφαλίζεται μέσω των κοινών ονομαστικών ορισμών που περιέχονται στο Λεξικό. Αν λοιπόν οι περιγραφές και οι λειτουργικοί ορισμοί των αναφερομένων μπορεί να ποικίλουν, οι ονομαστικοί ορισμοί τους μπορεί να παραμένουν σταθεροί και ανεξάρτητοι από την κάθε έρευνα.

Οι κοινωνικές επιστήμες ελλείπει, ενός γενικού κοινά αποδεκτού επιστημονικού παραδείγματος, παρουσιάζουν συχνά πολυσημία και ο ίδιος όρος είναι δυνατόν να ορίζεται διαφορετικά, με τη βοήθεια δηλαδή διαφορετικού ονομαστικού ορισμού. Έτσι ένας όρος δεν αποτελεί κομβικό σημείο για μία μόνο θεωρητική προσέγγιση, αλλά λειτουργεί ως *μετέωρο σημαίνον*, καθώς λαμβάνει διαφορετικές σημασίες μέσω διαφορετικών ορισμών που δίνονται στο πλαίσιο διαφορετικών θεωρητικών προσεγγίσεων. Με τη βοήθεια του Λεξικού είναι ωστόσο δυνατόν να εντοπίζονται εύκολα οι διαφορετικοί ορισμοί και μέσω αυτών ποιές έρευνες χρησιμοποιούν τον συγκεκριμένο όρο και μάλιστα με ποιόν ορισμό γκρουπάροντας έτσι τις έρευνες ανά όρο και ανά ορισμό. Η λειτουργία αυτή είναι δυνατόν να αυτοματοποιηθεί όταν το Λεξικό ολοκληρωθεί με τον μηχανισμό τεκμηρίωσης που παρέχει η υποδομή So.Da.Net.

Η πρόσβαση σε επιστημονικούς όρους και ορισμούς, κατάλληλα τεκμηριωμένους, είναι σημαντική για την υποστήριξη της εννοιολόγησης και της κωδικοποίησης τόσο κατά τις ποσοτικές (Κάλλας, 2015, σσ. 196-202; Schnell, κ.ά., 2014, σ. 412) όσο και για τις ποιοτικές έρευνες (Braun και Clarke, 2012, σ. 57; Willig, 2015: 161-162; Τσιώλης, 2014, σ.107). Είναι επομένως φανερό πως ένα λεξικό, όπως αυτό που προτείνεται, που αναφέρεται σε ορισμούς τόσο ονομαστικούς όσο και λειτουργικούς μπορεί να αποτελέσει *εργαλείο εννοιολόγησης*. Συγκεκριμένα:

- Εφόσον σκοπός της εννοιολόγησης είναι να ορίσει και να περιγράψει τα αναφερόμενα με τη βοήθεια επιστημονικών όρων και αποφάνσεων, δηλαδή με έννοιες και αποφάνσεις που εγγράφονται στο εννοιολογικό πλαίσιο των κοινωνικών επιστημών, η αναζήτηση των κατάλληλων εννοιών και αποφάνσεων είναι κρίσιμης σημασίας για την εννοιολόγηση. Στο Λεξικό κάθε κοινωνικός όρος τεκμηριώνεται θεωρητικά τόσο με τις απαιτούμενες *βιβλιογραφικές αναφορές* όσο και με τα απαραίτητα *σχόλια*. Επομένως η εννοιολόγηση τεκμηριώνεται θεωρητικά και υποστηρίζεται με τη βοήθεια του Λεξικού μέσω της πρόσβασης στην κατάλληλη βιβλιογραφία αλλά και των κατάλληλων διευκρινήσεων και πληροφοριών που παρέχει ο σχολιασμός.
- Επειδή οι έννοιες παίρνουν το ακριβές νόημα τους μέσα από τις σχέσεις τους με άλλες έννοιες, ο προσδιορισμός *συσχετίσεων ανάμεσα στους όρους*, τον οποίο προσφέρει το Λεξικό, αποτελεί σημαντική βοήθεια για την εννοιολόγηση. Κατά την εννοιολόγηση με τη βοήθεια της εννοιολογικής ανάλυσης, εντοπίζονται συσχετίσεις ανάμεσα σε όρους με βάση την εμπειρία. Το Λεξικό επιτρέπει την αναζήτηση συσχετίσεων ανάμεσα σε όρους με βάση τόσο τη θεωρία όσο και την προηγούμενη ερευνητική πρακτική, που αποτυπώνεται στην τεκμηρίωση των εμπειρικών ερευνών. Οι συσχετίσεις των όρων ενισχύουν την αναλογική σκέψη. Αυτό γίνεται επειδή το Λεξικό επιτρέπει τη συσχέτιση ενός όρου με άλλους και καθιστά έτσι δυνατή την *πλοήγηση από όρο σε όρο*. Η συσχέτιση των όρων είναι δυνατόν να είναι *άμεση*, να εισάγεται δηλαδή από τους συγγραφείς των λημμάτων και τους διαχειριστές του περιεχομένου, η έμμεση να προκύπτει δηλαδή από τη

αναζήτηση όλων των όρων που περιλαμβάνουν στους ορισμούς τους τον όρο που αναζητούμε.

- Επειδή η εννοιολόγηση έχει ως στόχο όχι μόνο την παραγωγή εννοιών που εγγράφονται στο θεωρητικό πλαίσιο των κοινωνικών επιστημών, αλλά ταυτόχρονα και εννοιών κατάλληλων να υποστηρίξουν την κωδικοποίηση των εμπειρικών δεδομένων της έρευνας, η υποστήριξη αυτής της διαδικασίας απαιτεί πρόσβαση όχι μόνο σε ονομαστικούς ορισμούς όσο κυρίως σε λειτουργικούς. Το Λεξικό παρέχει τόσο *ονομαστικούς ορισμούς*, που συνδέονται με ένα θεωρητικό πλαίσιο μέσω αναφορών στη θεωρία όσο και *λειτουργικούς ορισμούς*, που συνδέονται με τις συγκεκριμένες χρήσεις ενός όρου στο πλαίσιο συγκεκριμένων εμπειρικών ερευνών με αντίστοιχη αναφορά σε αυτές. Μέσω της δυνατότητας τεκμηρίωσης των λειτουργικών ορισμών με αναφορές όχι μόνο σε δημοσιεύσεις αλλά και στις ερευνητικές εκθέσεις συγκεκριμένων εμπειρικών ερευνών που παρέχει το Λεξικό μπορεί να αξιοποιηθεί για την υποστήριξη όχι μόνο της *εννοιολόγησης* αλλά και της *κωδικοποίησης*.

Το Λεξικό ως εργαλείο ερευνητικού σχεδιασμού

Επειδή το Λεξικό σχεδιάστηκε ως στοιχείο μιας ερευνητικής υποδομής είναι δυνατόν να αξιοποιηθεί και ως *εργαλείο ερευνητικού σχεδιασμού*, υποστηρίζοντας την πρόσβαση όχι μόνο σε επιστημονικούς όρους και ορισμούς αλλά και σε μία σειρά από πρόσθετες επιστημονικές πληροφορίες απαραίτητες για τον σχεδιασμό μιας νέας έρευνας, που διατίθενται στο ψηφιακό περιεχόμενο της υποδομής. Οι πληροφορίες αυτές μπορεί να αφορούν:

1. Στη σχέση θεωρίας και εμπειρίας και στις επιστημολογικές παραδοχές που στηρίζουν την έρευνα.
2. Στον ορισμό και την περιγραφή των αναφερομένων αντικειμένων και φαινομένων της έρευνας.

3. Στον μεθοδολογικό σχεδιασμό της έρευνας, και συγκεκριμένα στην επιλογή μεθόδων για την παραγωγή δεδομένων, την εννοιολόγηση/κωδικοποίηση και την ανάλυση.
4. Στον επιχειρησιακό σχεδιασμό της έρευνας.
5. Στην θεματική ταξινόμηση της έρευνας.
6. Στην πρόσβαση στα ερευνητικά προϊόντα παρόμοιων ερευνών (δεδομένα, εργαλεία, συμπεράσματα).

Επειδή οι όροι του Λεξικού μπορούν να αποτελέσουν τα κομβικά σημεία γύρω από τα οποία οργανώνεται η ταξινόμηση των ερευνών η χρήση του Λεξικού, εκτός από την πρόσβαση στην διαθέσιμη βιβλιογραφία, διευκολύνει και την πρόσβαση στις διαθέσιμες εμπειρικές έρευνες που βρίσκονται τεκμηριωμένες στην υποδομή. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από τρεις διαφορετικές διαδικασίες:

Πρώτον παρέχοντας στον ερευνητή τις απαιτούμενες πληροφορίες για την εννοιολόγηση των αναφερομένων της έρευνας του, λειτουργώντας δηλαδή ως εργαλείο εννοιολόγησης και τεκμηρίωσης το Λεξικό επιτρέπει τη συσχέτιση των ερευνών που διαχειρίζεται μια υποδομή με συγκεκριμένους όρους του Λεξικού. Έτσι, οι όροι αυτοί μπορούν στην συνέχεια να χρησιμοποιηθούν ως λέξεις κλειδιά για την αναζήτηση των συγκεκριμένων ερευνών. Με αυτόν τον τρόπο, κάθε ερευνητής μπορεί να εντοπίζει τις έρευνες που έχουν κοινά αναφερόμενα με τη δική του και να αντλεί από αυτές πληροφορίες χρήσιμες για την εννοιολόγηση των δικών του αναφερομένων. Οι πληροφορίες αυτές δεν προέρχονται τόσο από την πρόσβαση στη θεωρία, που υποστηρίζεται από το Λεξικό και στην οποία αναφερθήκαμε ήδη, όσο από την πρόσβαση στην εννοιολογική ανάλυση και μάλιστα διαφορετικών περιγραφών των ίδιων αναφερομένων (Κάλλας, 2022).

Δεύτερον παρέχοντας στον ερευνητή πληροφορίες για τον μεθοδολογικό σχεδιασμό της έρευνας του. Συγκεκριμένα, ο ερευνητής μπορεί να πάρει από το Λεξικό πληροφορίες για συγκεκριμένες μεθόδους, όπως είναι ο ορισμός τους, καθώς και κάποια βιβλιογραφία για αυτές, εφόσον κάθε ορισμός περιέχει μια τουλάχιστον αναφορά στη βιβλιογραφία, αλλά και πρόσθετα σχόλια που επίσης παραπέμπουν στη βιβλιογραφία. Ο

ερευνητής μπορεί ακόμη να αναζητήσει από την τεκμηρίωση των εμπειρικών έρευνων, που διαθέτει η ερευνητική υποδομή, τις έρευνες που έχουν αξιοποιήσει συγκεκριμένες μεθόδους έρευνας.

Τρίτον συνδέοντας την σχεδιαζόμενη έρευνα με παρόμοιες ως προς την περιγραφή των αναφερομένων ή την μεθοδολογία. Σύμφωνα με όσα είπαμε προηγουμένως, μπορούμε να αντλήσουμε από αυτές πληροφορίες για τον *θεωρητικό, τον μεθοδολογικό και τον επιχειρησιακό σχεδιασμό τους* και να επιτύχουμε πρόσβαση στα *διαθέσιμα ερευνητικά προϊόντα τους*, όπως είναι: τα εμπειρικά τεκμήρια (τα δεδομένα⁸), τα εργαλεία (θεωρητικά και τεχνικά, που υποστηρίζουν την παραγωγή, την τεκμηρίωση και την ανάλυση των αναφερομένων) καθώς και τα ερευνητικά αποτελέσματα των συγκεκριμένων ερευνών⁹.

Ετσι, αξιοποιώντας έναν ή περισσότερους όρους και την τεκμηρίωση εμπειρικών ερευνών που παρέχει μια υποδομή, ο ερευνητής μπορεί: Να περιγράψει τα αναφερόμενα της ερευνάς του, να αναζητήσει μεθόδους και να συγκροτήσει μια βιβλιογραφία για αυτά, να εντοπίσει σχετικές εμπειρικές έρευνες, και να αναζητήσει πρόσθετες πληροφορίες. Συγκεκριμένα:

- Το Λεξικό δεν παρέχει πληροφορίες μόνο για όρους και τους ορισμούς αλλά και για το θεωρητικό και για το ερευνητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο χρησιμοποιούνται αυτοί σε συγκεκριμένες έρευνες. Το πλαίσιο αυτό μπορεί να μεταβάλλεται από έρευνα σε έρευνα καθώς μεταβάλλονται οι ερευνητικοί στόχοι, τα ερευνητικά ερωτήματα και η μεθοδολογία. Αυτό υποστηρίζεται από τον σχολιασμό των όρων και των ορισμών, από τις αναφορές στη βιβλιογραφία αλλά κυρίως από την πρόσβαση σε συγκεκριμένες ερευνητικές εκθέσεις και ερευνητικά αποτελέσματα. Σκοπός είναι η ένταξη ενός ορισμού σε ένα συγκεκριμένο θεωρητικό πλαίσιο και η σύνδεση του με συγκεκριμένες θεωρίες μέσα από την πρόσβαση στην κατάλληλη βιβλιογραφία. Η βιβλιογραφία αυτή δεν περιορίζεται μόνο στη δημοσίευση που περιλαμβάνει τον αναφερόμενο ορισμό

⁸ Για τη σημασία της ελεύθερης πρόσβασης σε δεδομένα βλ. Κονδύλη και Κληρονόμος (2022).

⁹ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Κάλλας και Παπαριστειδή (2022).

αλλά συμπληρώνεται και από άλλες αναφορές ή διευκρινήσεις σχετικές με τον όρο ή τον ορισμό, που παρέχουν σχόλια, καθώς και μεταδεδομένα ή πληροφορίες που παρέχονται από το ψηφιακό περιεχόμενο που διαχειρίζεται η υποσομή, επιτρέποντας έτσι μια πληρέστερη κατανόηση του όρου.

- Υποστηρίζει την οργάνωση του μεθοδολογικού σχεδιασμού παρέχοντας πληροφορίες για μεθόδους και ερευνητικές διαδικασίες, εφόσον οι όροι του Λεξικού δεν περιορίζονται στον ορισμό αντικειμένων παρατήρησης και φαινομένων αλλά και στον ορισμό μεθόδων, ερευνητικών διαδικασιών ή ακόμη και επιστημολογικών προσεγγίσεων, που είναι απαραίτητες για την συγκρότηση της μεθοδολογίας. Για να διευκολύνει αυτή τη διαδικασία το Λεξικό διακρίνει τους όρους σε *θεωρητικούς και μεθοδολογικούς*. Μπορεί έτσι να αναζητήσει κανείς άμεσα πληροφορίες για όρους που αφορούν στις μεθόδους, όπως είναι οι ορισμοί τους, κάποιες κρίσιμες για τον ορισμό και την περιγραφή τους βιβλιογραφικές αναφορές αλλά και αναφορές σε εμπειρικές έρευνες που συνέβαλαν στη συγκρότηση των μεθόδων αυτών.

Επειδή οι επιστημονικοί όροι, στους οποίους μας παρέχει πρόσβαση το Λεξικό, αποτελούν τα *κομβικά σημεία* συγκρότησης του επιστημονικού Λόγου, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κλειδιά για την αναζήτηση και την πλοήγηση όχι μόνο στο ψηφιακό περιεχόμενο του συγκεκριμένου Λεξικού, και της συγκεκριμένης ερευνητικής υποδομής, αλλά και άλλων υποδομών και τελικά ολόκληρου του κοινού αποθέματος γνώσης της κοινότητας των κοινωνικών επιστημών.

Οι λειτουργικές προδιαγραφές του Λεξικού Κοινωνικών Όρων

Το Λεξικό σχεδιάστηκε για να είναι δυναμικό και συλλογικό, δηλαδή για να αναπτύσσεται σταδιακά με την πάροδο του χρόνου και μέσα από το έργο πολλών διαφορετικών ερευνητών. Συμπληρώνεται συνεχώς με νέους όρους και ορισμούς, τους οποίους εισάγουν διαφορετικοί ερευνητές, πιστοποιημένοι ως συγγραφείς λήμματος. Αυτός ο τρόπος ανάπτυξης επιτρέπει τόσο τον διαρκή εμπλουτισμό όσο και την εξέλιξη

των κοινωνικών όρων, τη διεύρυνση δηλαδή της σημασίας τους, μέσα από τη διατύπωση νέων ορισμών. Έτσι, οι σημασίες ενός κοινωνικού όρου αυξάνονται και διαφοροποιούνται με την πάροδο του χρόνου. Αυτός ο τρόπος ανάπτυξης επιτυγχάνεται χάρη στην ιδιαίτερη σχεδίαση του Λεξικού που βασίζεται σε δύο στοιχεία: Πρώτον στην πολυεπίπεδη οργάνωση του περιεχομένου του. Δεύτερον, στην αυστηρή οργάνωση και διαχείριση της πρόσβασης όσων συμβάλουν στην ανάπτυξη του, διασφαλίζοντας έτσι και την επιστημονική του εγκυρότητα.

Η πολυεπίπεδη οργάνωση του Λεξικού

Οι πληροφορίες που παρέχει το Λεξικό οργανώνονται στα εξής επίπεδα: Στο επίπεδο των όρων, στο επίπεδο των ορισμών, στο επίπεδο των σχολίων και στο επίπεδο των βιβλιογραφικών εγγραφών. Τα επίπεδα αυτά συγκροτούν μια ιεραρχία, επομένως μπορεί κανείς να εισάγει να τροποποιήσει ή να διαγράψει τις πληροφορίες σε ένα επίπεδο διατηρώντας ωστόσο αμετάβλητα τα ανώτερα επίπεδα. Επίσης οι σχέσεις ανάμεσα στα επίπεδα αυτά δεν είναι σχέση ένα προς ένα αλλά σχέση ένα προς πολλά (όροι, ορισμοί) ή πολλά προς πολλά (ορισμοί, σχόλια, ορισμοί βιβλιογραφικές αναφορές και σχόλια βιβλιογραφικές αναφορές) επιτρέποντας έτσι διαφορετικές συσχετίσεις και συγκρίσεις.

Στο *επίπεδο των όρων* το Λεξικό προβλέπει την εισαγωγή *κοινωνικών όρων* που αφορούν στην κοινωνική έρευνα. Για κάθε όρο προβλέπονται οι ακόλουθες πληροφορίες: Ο όρος, κάποια σχόλια για τον όρο, ο τύπος του όρου, καθώς και οι σχετικοί όροι. Πιο συγκεκριμένα:

- Ένας *κοινωνικός όρος* δεν είναι μια λέξη αλλά ένα σημείο που αποτελείται από το σημαίνον δηλαδή μια λέξη ή μια φράση, το οποίο ονομάζουμε *όρο* και ένα σημαϊνόμενο που είναι ένας *ορισμός*.
- Ο όρος αναφέρεται *υποχρεωτικά* τόσο στα ελληνικά όσο και στα αγγλικά και αποκαλείται αντίστοιχα ελληνικός όρος και αγγλικός όρος. Το ζεύγος ενός ελληνικού και ενός αγγλικού όρου αναγνωρίζεται ως διακριτός *όρος* και πρέπει να είναι μοναδικό. Ο λόγος που γίνεται αυτή η επιλογή είναι διότι συχνά ένας

αγγλικός όρος αντιστοιχείται σε περισσότερους ελληνικούς όρους και αντιστρόφως. Αυτό συμβαίνει είτε επειδή δεν υπάρχει η αντίστοιχη λέξη και στις δύο γλώσσες, είτε διότι κατά την μετάφραση του όρου από την μια γλώσσα στην άλλη υπάρχουν περισσότερες από μια δυνατότητες και οι μεταφραστές κάνουν διαφορετικές επιλογές.

- Ένας κοινωνικός όρος, για να θεωρείται έγκυρος, πρέπει να εμφανίζεται *τουλάχιστον μια φορά στη βιβλιογραφία ή στην τεκμηρίωση κάποιας εμπειρικής έρευνας* και να υπάρχει επομένως η αντίστοιχη αναφορά.
- Σε κάθε όρο, δηλαδή σε κάθε συνδυασμό ελληνικού και αγγλικού όρου, είναι δυνατόν να αντιστοιχούν περισσότεροι ορισμοί, επομένως και περισσότεροι κοινωνικοί όροι, αφού ο κοινωνικός όρος είναι το σημείο που συσχετίζει τον όρο με έναν ορισμό. Το λεξικό υποστηρίζει τη διατύπωση πολλών διαφορετικών *ορισμών* για τον ίδιο όρο, οι οποίοι εισάγονται από διαφορετικούς συγγραφείς λήμματος. Η εμφάνιση διαφορετικών ορισμών για τον ίδιο όρο οφείλεται κυρίως στις εξής αιτίες: Πρώτον, επειδή οι ορισμοί, ελλείπει επιστημονικού παραδείγματος, παράγονται στο πλαίσιο διαφορετικών θεωριών και θεωρητικών προσεγγίσεων. Δεύτερον, επειδή οι ορισμοί αφορούν σε διαφορετικά επίπεδα γενίκευσης. Τρίτον, επειδή οι ορισμοί στοχεύουν σε διαφορετικές διαστάσεις των αναφερομένων φαινομένων ή αντικειμένων. Τέταρτον, επειδή τα κοινωνικά φαινόμενα, ως κοινωνικές κατασκευές, εξελίσσονται.
- Ορισμένες φορές για την ίδια σημασία χρησιμοποιούνται στη βιβλιογραφία περισσότεροι από ένας όροι που αντιστοιχούν στον ίδιο ορισμό. Το φαινόμενο αυτό δημιουργεί προβλήματα κατανόησης και συγχύσεις, εφόσον οι επιστήμονες πρέπει να αναφέρονται στα ίδια πράγματα με τους ίδιους όρους. Για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα, το Λεξικό στοχεύει στην τυποποίηση της ορολογίας, που βασίζεται στην επιλογή κάποιου από τους εμφανιζόμενους όρους ως *κύριου όρου*. Όλοι οι άλλοι εναλλακτικοί όροι, παρόλο που δεν χρησιμοποιούνται στο Λεξικό ως όροι, αναφέρονται στα *σχόλια του όρου* πληροφορώντας τον χρήστη ότι στην υπάρχουσα βιβλιογραφία μπορεί να συναντήσει κάποιον από τους

εναλλακτικού όρου, είτε στα ελληνικά είτε στα αγγλικά, αντί του κύριου όρου που χρησιμοποιεί το λεξικό. Για παράδειγμα ο όρος *segmentation* συναντάται στην ελληνική βιβλιογραφία τόσο ως κατάτμηση, όσο και ως τμηματοποίηση. Και οι δύο όροι αναφέρονται στο Λεξικό, όμως μόνο ο ένας από τους δύο ως κύριος όρος και ο άλλος στα σχόλια όρου.

- Για κάθε όρο υποστηρίζεται η εισαγωγή και διαχείριση *σχετικών όρων*. Ως σχετικοί όροι επιλέγονται άλλοι όροι του λεξικού, που συσχετίζονται με τον συγκεκριμένο διευκολύνοντας έτσι την πλοήγηση από όρο σε όρο. Με δεδομένο ότι κάθε έννοια αποκτά το ακριβές νόημα της στο πλαίσιο κάποιων αποφάνσεων που την περιλαμβάνουν, πολλές από τις οποίες δεν περιλαμβάνονται στον ορισμό της, η εισαγωγή σχετικών όρων επιτρέπει την πλοήγηση και σε όρους οι οποίοι, αν και δεν περιλαμβάνονται στον ορισμό ή ακόμη και στον σχολιασμό του κοινωνικού όρου που εξετάζουμε, σχετίζονται παρόλα αυτά με αυτόν και συμβάλουν στην ακριβέστερη διαμόρφωση του νοήματος του. Για παράδειγμα, αν πάρουμε τον όρο εξουσία, ο όρος κράτος πιθανότατα να μην περιλαμβάνεται στον ορισμό του ή ακόμη και στα σχόλια που έγιναν για αυτόν, παρόλο που οι όροι κράτος και εξουσία σχετίζονται απόλυτα. Έτσι, παρόλο που κάποιος μπορεί να πλοηγηθεί στους όρους κράτος και εξουσία και με άλλους τρόπους, χρησιμοποιώντας για παράδειγμα ως λέξεις κλειδιά που περιλαμβάνονται στους ορισμό και στα σχόλια των όρων αυτών, η εισαγωγή σχετικών όρων προσφέρει προσθετες δυνατότητες πλοήγησης. Οι σχετικοί όροι εισάγονται είτε κατά την εισαγωγή ενός ορισμού, από τον συγγραφέα του λήμματος, που τον προτείνει για πρώτη φορά, είτε εκ των υστέρων από τον διαχειριστή περιεχομένου του Λεξικού, που είναι υπεύθυνος για τον έλεγχο και την τροποποίηση των όρων.
- Επειδή το Λεξικό σχεδιάστηκε για την υποστήριξη της εμπειρικής έρευνας, είναι σημαντικό να περιλαμβάνει τόσο όρους που περιγράφουν την αναφερόμενη κοινωνική πραγματικότητα, όσο και όρους που αναφέρονται στις μεθόδους, τις τεχνικές και τη μεθοδολογία της έρευνας. Επομένως, για να διευκολύνει την διαχείριση τους, το λεξικό διακρίνει τους όρους σε δύο βασικές *κατηγορίες όρων*:

- Στους όρους που αφορούν στα αναφερόμενα αντικείμενα ή φαινόμενα προς τα οποία στρέφεται η παρατήρηση των κοινωνικών ερευνών και οι οποίοι ονομάζονται *θεωρητικοί*. Οι θεωρητικοί όροι αναφέρονται στα φαινόμενα, στα αντικείμενα, στα χαρακτηριστικά των αντικειμένων ή στις μεταξύ τους σχέσεις. Η κατηγοριοποίηση αυτών των όρων μπορεί να γίνει στο μέλλον και πιο αναλυτική και να επιτρέψει την ταξινόμηση των θεωρητικών όρων ανά πεδίο έρευνας (θεματικό πεδίο) αν βασιστεί σε κάποιον από τους διαθέσιμους θεματικούς θησαυρούς (π.χ. ELSST).
- Στους όρους που αφορούν στη μεθοδολογία και στην επιστημολογία και οι οποίοι ονομάζονται *μεθοδολογικοί*. Οι όροι αυτοί δεν περιγράφουν φαινόμενα ή αντικείμενα της πραγματικότητας προς τα οποία στρέφεται η παρατήρηση αλλά μεθόδους, διαδικασίες ή έννοιες που υποστηρίζουν την καταγραφή ή την ανάλυση και επομένως αναφέρονται στην επιστημολογία ή την μεθοδολογία (όροι όπως δειγματοληψία, εννοιολογική ανάλυση, δομή, σύστημα κ.λπ.)

Στο επίπεδο των ορισμών προβλέπονται οι ακόλουθες πληροφορίες για κάθε ορισμό: το κείμενο του ορισμού, κάποια σχόλια για τον ορισμό, ο συγγραφέας του λήμματος, καθώς και αναφορές στη βιβλιογραφία. Για τους ορισμούς ισχύουν τα ακόλουθα:

- Ένας ορισμός πρέπει να συγκροτείται στο πλαίσιο ενός επιστημονικού Λόγου. Για να διασφαλιστεί αυτή η προϋπόθεση πρέπει κάθε ορισμός να τεκμηριώνεται υποχρεωτικά από μια τουλάχιστον αναφορά στη βιβλιογραφία. Χωρίς αυτή την τεκμηρίωση δεν επιτρέπεται η εισαγωγή του στο Λεξικό. Είναι βεβαίως δυνατόν να υπάρχουν περισσότερες αναφορές για τον ίδιο ορισμό.
- Κάθε ορισμός καταγράφεται στο Λεξικό από κάποιον πιστοποιημένο επιστήμονα, ο οποίος αναγνωρίζεται ως ο συγγραφέας λήμματος και ο οποίος δεν είναι αναγκαστικά ο δημιουργός του ορισμού. Ο συγγραφέας του λήμματος αναφέρεται στον δημιουργό άμεσα ή έμμεσα παραπέμποντας σε μια τουλάχιστον αναφορά βιβλιογραφία.

- Ένας ορισμός εισάγεται με εισαγωγικά μόνο στην περίπτωση που έχει διατυπωθεί κατά λέξη. Σε αυτή την περίπτωση η αναφορά στη βιβλιογραφία πρέπει οπωσδήποτε να περιλαμβάνει και την σελίδα του αναφερομένου κειμένου. Κάθε ορισμός αντιστοιχεί σε έναν μόνο επιστημονικό όρο, στον οποίο αποδίδει μια συγκεκριμένη ταυτότητα. Η διατύπωση ενός ορισμού γίνεται διακριτά στα ελληνικά και στα αγγλικά. Οι διατυπώσεις αυτές καταγράφονται ως διακριτοί ορισμοί. Όμως επειδή ο ένας είναι μετάφραση του άλλου έχουν τον ίδιο κωδικό ορισμού -οι κωδικοί δίνονται αυτόματα από το σύστημα.
- Κάθε ορισμός χαρακτηρίζεται είτε ως *ονομαστικός* είτε ως *λειτουργικός*. Χαρακτηρίζεται ως ονομαστικός όταν περιγράφει μια έννοια κατά τρόπο που την ταυτοποιεί, χωρίς να σημαίνει ότι η περιγραφή αυτή είναι ακριβής αναπαράσταση της πραγματικότητας. Αντιπροσωπεύει μια σύμβαση, δηλαδή την συναίνεση των επιστημόνων που τον αποδέχονται (Κάλλας, 2015, σ. 190). Αντίστοιχα ένας ορισμός χαρακτηρίζεται ως λειτουργικός, όταν δεν αποδίδει απλώς νόημα σε έναν όρο αλλά όταν αντιστοιχεί με ακρίβεια με μια διαδικασία, παρατήρησης, μέτρησης ή επεξεργασίας, δηλαδή με έναν τρόπο εμπειρικής επιβεβαίωσης αυτού του νοήματος (Κάλλας, 2015, σ. 193; Babbie, 2011, σ. 781). Για την τεκμηρίωση των ονομαστικών ορισμών παραπέμπουμε στην θεωρία, ενώ για την τεκμηρίωση των λειτουργικών σε εμπειρικές έρευνες. Για παράδειγμα αν ορίσουμε τον όρο *άνεργος*, ο ονομαστικός ορισμός θα ήταν εκείνος που δεν εργάζεται αλλά αναζητά εργασία, για ένα εύλογο χρονικό διάστημα, ενώ ένας λειτουργικός θα έπρεπε να προσδιορίζει με σαφήνεια αυτό το διάστημα και θα ήταν για παράδειγμα εκείνος που δεν εργάζεται αλλά αναζητά εργασία, για τουλάχιστον δύο μήνες. Ένας ονομαστικός ορισμός σε αυτή την περίπτωση θα μπορούσε να αντιστοιχεί σε διαφορετικούς λειτουργικούς.

Στο επίπεδο των σχολίων ορισμού προβλέπονται τα ακόλουθα:

- Κάθε ορισμός είναι δυνατόν να συμπληρώνεται με πρόσθετες διευκρινήσεις ή πληροφορίες που έχουν τη μορφή *σχολίου ορισμού*, εφόσον κάτι τέτοιο κρίνεται χρήσιμο από τον συγγραφέα λήμματος.

- Στην παρούσα έκδοση του Λεξικού προβλέπεται για κάθε ορισμό ένα μόνο σχόλιο γραμμένο από τον συγγραφέα του λήμματος. Ωστόσο, η χρήση του Λεξικού ανάδειξε την ανάγκη για επέκταση της λειτουργίας του σχολιασμού, έτσι ώστε να επιτρέπεται η εισαγωγή περισσότερων σχολίων για τον ίδιο ορισμό και μάλιστα όχι μόνο από τον συγγραφέα του λήμματος, που εισηγήθηκε τον ορισμό αλλά και από άλλους συγγραφείς λήμματος ώστε να υποστηριχθεί καλύτερα η συλλογική ανάπτυξη του Λεξικού. Σύμφωνα με τον νέο σχεδιασμό τα σχόλια δεν θα εισάγονται μόνο κατά την εισαγωγή του όρου στο Λεξικό από τον συγγραφέα λήμματος που εισηγείται τον ορισμό αλλά και από άλλους σε μεταγενέστερους χρόνους, χωρίς να εισηγηθούν απαραίτητα νέο ορισμό.
- Επίσης ένα σχόλιο δεν θα αναφέρεται υποχρεωτικά σε έναν μόνο ορισμό, αλλά πιθανά σε περισσότερους, επιτρέποντας έτσι την καλύτερη σύγκριση των ορισμών.
- Στο σχόλιο ορισμού μπορεί να περιλαμβάνονται:
  1. Επεξηγήσεις ή και διευκρινήσεις για τον αναφερόμενο ορισμό
  2. Μια αναλυτικότερη περιγραφή του όρου, που είναι κάτι ευρύτερο από τον ορισμό, εφόσον ο ορισμός περιορίζεται συνήθως στους όρους και τις αποφάνσεις που είναι απαραίτητες για την ταυτοποίηση του αναφερομένου, ενώ η περιγραφή μπορεί να περιλαμβάνει και πρόσθετες διαστάσεις που δεν περιλαμβάνονται στον ορισμό, αλλά που επιτρέπουν μια πληρέστερη παρουσίαση του αναφερομένου
  3. Παρατηρήσεις πάνω στον ορισμό είτε από αυτόν που εισάγει το σχόλιο είτε από άλλους ερευνητές, με αντίστοιχη αναφορά στη βιβλιογραφία.
  4. Πρόσθετες αναφορές στη βιβλιογραφία, χωρίς να κάνουν απαραίτητα άμεση αναφορά σε κάποιον συγκεκριμένο ορισμό.
  5. Συγκρίσεις ανάμεσα σε διαφορετικούς ορισμούς ή σε διαφορετικές περιγραφές του όρου ή σχετικών όρων

6. Πληροφορίες και παρτηρήσεις σχετικά με το θεωρητικό πλαίσιο και τη συγκυρία μέσα στα οποία διατυπώθηκε ένας ορισμός

- Τα σχόλια διευκολύνουν την αναζήτηση ή την πλοήγηση εφόσον επιτρέπουν τον εντοπισμό όρων που είναι σχετικοί με αυτόν που επεξεργαζόμαστε αλλά δεν έχουν δηλωθεί ρητά ως τέτοιοι
- Με τις αλλαγές που προτείνονται, οι οποίες προβλέπεται να υλοποιηθούν κατά τον επόμενο ανασχεδιασμό της εφαρμογής, το επίπεδο του σχολιασμού γίνεται ουσιαστικά ανεξάρτητο από αυτό του ορισμού και η σχέση ανάμεσα σε ορισμό και σχόλιο γίνεται από ένα προς ένα, πολλά προς πολλά.

Στο επίπεδο των βιβλιογραφικών εγγραφών παρέχονται πληροφορίες για τις αναφορές που γίνονται στους ορισμούς και τα σχόλια: εφόσον τα σχόλια και οι ορισμοί, για να είναι επιστημονικοί, αναφέρονται στην βιβλιογραφία, κάθε αναφορά τεκμηριώνεται με την αντίστοιχη βιβλιογραφική εγγραφή που πληροί τις ακόλουθες προδιαγραφές:

1. Οι βιβλιογραφικές εγγραφές αναφέρονται τόσο σε επιστημονικές εκδόσεις δηλαδή σε βιβλία και άρθρα, που έχουν εκδοθεί και κυκλοφορούν σε έντυπη ή ψηφιακή μορφή, όσο και σε κείμενα τεκμηρίωσης της εμπειρικής έρευνας, όπως είναι οι εκθέσεις ερευνών, τα κείμενα εργασίας ή κάποια εσωτερικά κείμενα των αποθετηρίων (στη συγκεκριμένη περίπτωση της Υποδομής So.Da.Net), τα οποία αποτελούν γκριζα βιβλιογραφία, διατίθενται σε ψηφιακή μορφή με μοναδικό ταυτοποιητή (DOI) και φυλάσσονται στα αποθετήρια.
2. Οι βιβλιογραφικές εγγραφές είναι δυνατόν να εμπλουτίζονται συνεχώς. Ο εμπλουτισμός αυτό επιτυγχάνεται κυρίως είτε μέσα από την εισαγωγή και την τροποποίηση ορισμών από τους συγγραφείς λημμάτων είτε με την προσθήκη νέων σχολίων σε υπάρχοντες ορισμούς.
3. Η εισαγωγή των βιβλιογραφικών εγγραφών ακολουθεί το πρότυπο APA¹⁰.

¹⁰ APA (American Psychological Association) είναι ένα από τα πιο συχνά χρησιμοποιούμενα στυλ για την παράθεση πηγών στις κοινωνικές επιστήμες.

4. Μια σημαντική βελτίωση της λειτουργίας του Λεξικού θα ήταν, για να αντιμετωπιστεί η περίπτωση που οι βιβλιογραφικές εγγραφές δεν αναφέρονται στο πρωτότυπο έργο ή σε ελληνικό κείμενο, να περιλαμβάνουν επιπλέον μια αναφορά τόσο στο πρωτότυπο έργο όσο και σε κάποια ελληνική και κάποια αγγλική του μετάφραση.

Η διαχείριση της πρόσβασης στο Λεξικό

Η ανάπτυξη ενός επιστημονικού λεξικού αποτελεί έργο επιστημόνων, ώστε να διασφαλίζεται η εγκυρότητά του. Στο βαθμό που το Λεξικό είναι έργο πολλών συγγραφέων και είναι διαρκώς ανοικτό στη συμβολή και νέων, πρέπει να μπορεί να διαχειρίζεται αποτελεσματικά την πρόσβαση τους σε αυτό. Η διαχείριση της πρόσβασης δεν αφορά μόνο στον έλεγχο του ποιος έχει δικαιώματα αλλά και του τί είδους δικαιώματα έχει ως προς τις βασικές λειτουργίες της αναζήτησης, της εισαγωγής, της τροποποίησης και της διαγραφής ψηφιακού περιεχομένου. Έτσι, η πρόσβαση στο Λεξικό διακρίνεται στα ακόλουθα επίπεδα:

- Στο επίπεδο του απλού χρήστη.
- Στο επίπεδο των συγγραφέων των λημμάτων.
- Στο επίπεδο των διαχειριστών περιεχομένου των αποθετηρίων, που συντηρούν οι φορείς του Δικτύου So.Da.Net.
- Στο επίπεδο του διαχειριστή του Λεξικού.
- Στο επίπεδο του διαχειριστή της Υποδομής So.Da.Net.

Η πρόσβαση στο Λεξικό με την ιδιότητα του απλού χρήστη είναι ελεύθερη σε κάθε ενδιαφερόμενο. Επομένως οποιοσδήποτε μπορεί να χρησιμοποιήσει το Λεξικό έχοντας μόνο το δικαίωμα αναζήτησης. Δεν μπορεί να τροποποιεί ή να διαγράψει το περιεχόμενο του Λεξικού ούτε να εισάγει νέο. Στους απλούς χρήστες επιτρέπεται να αναζητούν όρους από το Λεξικό τόσο στα ελληνικά όσο και στα αγγλικά.

Η εισαγωγή περιεχομένου στο Λεξικό επιτρέπεται σε πολλούς διαφορετικούς επιστήμονες αφού πρώτα πιστοποιηθούν ως *συγγραφείς λήμματος*, ώστε να διασφαλίζεται

η επιστημονική εγκυρότητα του Λεξικού. Επομένως υπεύθυνος για κάθε νέο όρο ή ορισμό που εισάγεται είναι ένας *συγγραφέας λήμματος*, ο οποίος εισηγείται είτε έναν νέο όρο και έναν τουλάχιστον ορισμό του, είτε έναν νέο ορισμό σε έναν ήδη υπάρχοντα όρο. Οι συγγραφείς λήμματος δεν είναι απαραίτητα οι δημιουργοί των ορισμών. Έτσι, ο συγγραφέας λήμματος ευθύνεται για τη διατύπωση του ορισμού χωρίς ωστόσο να είναι απαραίτητο να έχει και την πατρότητα του ορισμού που εισάγει. Η εισαγωγή ορισμών περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον : α) την εισαγωγή του όρου εφόσον δεν υπάρχει ήδη, η την επιλογή ενός υπάρχοντα όρου, β) την εισαγωγή ενός τουλάχιστον ορισμού για τον συγκεκριμένο όρο, γ) την δυνατότητα εισαγωγής σχολίου για τον συγκεκριμένο ορισμό εφόσον ο συγγραφέας λήμματος το θεωρεί χρήσιμο, δ) την εισαγωγή των βιβλιογραφικών εγγραφών στις οποίες αναφέρεται ο ορισμός ή το σχόλιο εφόσον δεν υπάρχουν ήδη και ε) την εισαγωγή τουλάχιστον μιας αναφοράς σε βιβλιογραφικές εγγραφές.

Οι συγγραφείς λήμματος είναι υπεύθυνοι για τους ορισμούς που εισηγούνται. Επομένως η τροποποίηση των ορισμών και των στοιχείων που σχετίζονται με αυτούς (αναφορών, σχολίων κ.λπ.) γίνεται μόνο από τους συγγραφείς των ορισμών. Αυτό διασφαλίζεται με την οριστικοποίηση του ορισμού από τον διαχειριστή περιεχομένου που πιστοποίησε τον συγγραφέα λήμματος. Μετά την οριστικοποίηση του ορισμού η τροποποίηση είναι αδύνατη. Εάν ο συγγραφέας λήμματος επιθυμεί τροποποίηση πρέπει να ζητήσει από τον διαχειριστή περιεχομένου την άρση της οριστικοποίησης.

Το ψηφιακό περιεχόμενο το οποίο διαχειρίζεται η Υποδομή SoDaNet είναι καταμετρημένο σε πολλά διακριτά αποθετήρια. Υπεύθυνοι για την συντήρηση του περιεχομένου κάθε αποθετηρίου είναι συγκεκριμένοι ερευνητικοί φορείς που συγκροτούν το δίκτυο So.Da.Net. Κάθε φορέας ορίζει έναν *διαχειριστή περιεχομένου* του δικού του αποθετηρίου, ο οποίος είναι υπεύθυνος για το ψηφιακό περιεχόμενο του συγκεκριμένου αποθετηρίου. Ο διαχειριστής περιεχομένου είναι δυνατόν να συνεπικουρείται από επιστημονική επιτροπή. Ο διαχειριστής περιεχομένου έχει όλες τις αρμοδιότητες του συγγραφέα λήμματος και επί πλέον τις αρμοδιότητες:

1. Την πιστοποίηση νέων συγγραφέων λήμματος, καθώς και την άρση της πιστοποίησής τους
2. Τον έλεγχο των ορισμών και των σχολίων, ώστε να ανταποκρίνονται στους κανόνες λειτουργίας και τυποποίησης του Λεξικού
3. Τη διαγραφή ορισμών και σχολίων καθώς και την τροποποίηση των στοιχείων τους, μετά από ενημέρωση του συγγραφέα λήμματος. Δεν διαθέτει ωστόσο το δικαίωμα διαγραφής όρων από το Λεξικό ή τροποποίησης των στοιχείων τους.
4. Την οριστικοποίηση των ορισμών καθώς και την άρση της οριστικοποίησης όταν απαιτείται αντίστοιχα η τροποποίησής του από τον συγγραφέα λήμματος

Τα αποθετήρια είναι δυνατόν να εξειδικεύονται σε διαφορετικά θεματικά πεδία. Αυτό θα ενίσχυε την συνολική εγκυρότητα και αξιοπιστία του Λεξικού. Φυσικά αυτό δεν σημαίνει ότι τα αποθετήρια δεν μπορούν να διαχειρίζονται κοινωνικούς όρους σε όλα τα θεματικά πεδία.

Για την ενιαία διαχείριση του ψηφιακού περιεχομένου του Λεξικού, ώστε να μην υπάρχουν πλεονασμοί όρων και ορισμών, αντιφάσεις ως προς τον όρο που χρησιμοποιείται κάθε φορά, αλλά και σφάλματα ή διαφορές στην τήρηση των διαδικασιών του Λεξικού από τα αποθετήρια, υπεύθυνος είναι ο *Διαχειριστής του Λεξικού*. Ο διαχειριστής του Λεξικού έχει όλες της αρμοδιότητες του διαχειριστή περιεχομένου αποθετηρίου και επι πλέον τις ακόλουθες αρμοδιότητες

1. Τον έλεγχο των όρων, ώστε να ανταποκρίνονται στους κανόνες λειτουργίας και τυποποίησης του Λεξικού. Υπενθυμίζεται ότι δεν επιτρέπεται η εισαγωγή όρων χωρίς ούτε έναν ορισμό και ορισμών χωρίς καμία βιβλιογραφική αναφορά.
2. Έλεγχος των διπλοεγγραφών, δηλαδή την εισαγωγή του ίδιου όρου ή του ίδιου ορισμού περισσότερες από μια φορές.
3. Έλεγχος των περιπτώσεων όπου χρησιμοποιείται διαφορετικός όρος αν και οι ορισμοί αναφέρονται ουσιαστικά στον ίδιο κοινωνικό όρο
4. Τη διαγραφή όρων καθώς και την τροποποίηση των στοιχείων τους, μετά από ενημέρωση του συγγραφέα λήμματος και του υπεύθυνου διαχειριστή του

αντίστοιχου αποθετηρίου. Είναι επίσης υπεύθυνος για την διαγραφή όσων όρων δεν διαθέτουν ούτε έναν ορισμό.

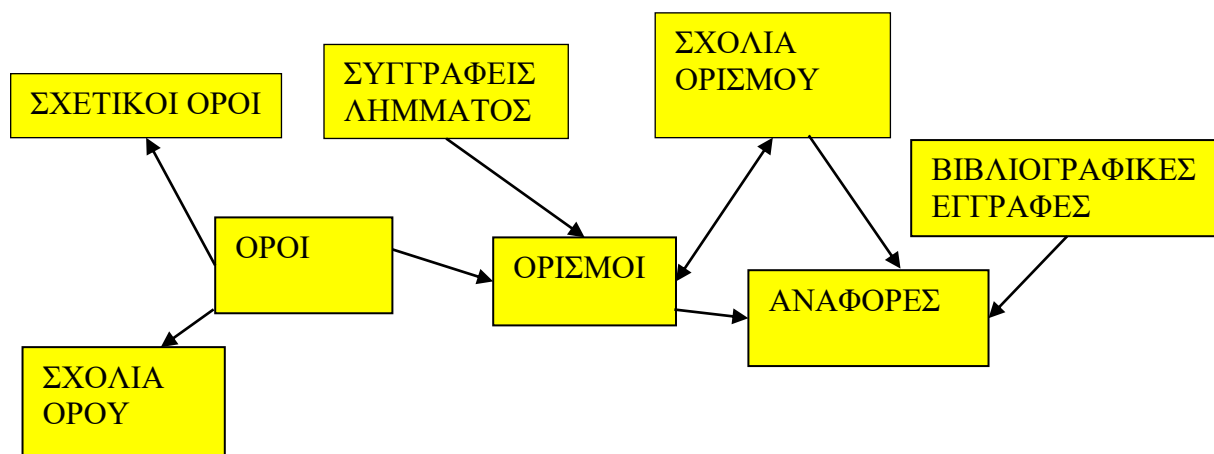
5. Την συγγραφή σχολίων σε επίπεδο όρου
6. Την άρση της οριστικοποίησης των ορισμών και των σχολίων, όταν διαπιστώνονται προβλήματα και απαιτείται η τροποποίησή τους, σε συνεννόηση με τον διαχειριστή του αντίστοιχου αποθετηρίου καθώς και την οριστικοποίηση τους εκ νέου όταν διορθωθεί το πρόβλημα

Για την συνολική διαχείριση της λειτουργίας της υποδομής υπεύθυνος είναι ο *διαχειριστής της Υποδομής*, ο οποίος έχει την τεχνική δυνατότητα να παρεμβαίνει τόσο στις εφαρμογές όσο και στο περιεχόμενο της Υποδομής. Ωστόσο, η παρέμβασή του στο περιεχόμενο των αποθετηρίων απαγορεύεται θεσμικά χωρίς την άδεια του αρμόδιου φορέα. Ως προς τη διαχείριση του Λεξικού, ο διαχειριστής της Υποδομής έχει τις αρμοδιότητες πιστοποίησης των διαχειριστών περιεχομένου μετά από αίτηση του αρμόδιου φορέα και τη διαγραφή όρων για το σύνολο των αποθετηρίων. Η διαγραφή ενός όρου ακολουθεί μια τυποποιημένη διαδικασία αλληλεξαρτωμένων ενεργειών που συνίσταται στη διαγραφή των αναφορών για κάθε ορισμό του όρου, των σχολίων του όρου, των ορισμών και τέλος του ίδιου του όρου.

Το μοντέλο τεκμηρίωσης του Λεξικού Κοινωνικών Όρων

Ένα λεξικό κοινωνικών όρων είναι ένα εργαλείο που εξυπηρετεί συστηματικά ολόκληρη την ερευνητική κοινότητα. Ακριβώς για αυτό, είναι σημαντικό να αποτελεί στοιχείο μιας ερευνητικής υποδομής, ώστε να διευκολύνει την πρόσβαση όλων στο ψηφιακό του περιεχόμενο. Η υλοποίηση των λειτουργικών προδιαγραφών του Λεξικού σε μια ψηφιακή εφαρμογή βασίζεται σε ένα μοντέλο τεκμηρίωσης, κατάλληλο για την οργάνωση του ψηφιακού περιεχομένου που διαχειρίζεται και της πρόσβασης σε αυτό. Το μοντέλο τεκμηρίωσης, με βάση το οποίο υλοποιήθηκε το Λεξικό στην υποδομή So.Da.Net, δηλαδή το βασικό μοντέλο τεκμηρίωσης του Λεξικού, παρουσιάζεται στο σχήμα 1.

- Σχέση 1 προς 1 (ένα προς ένα)
- Σχέση 1 προς N (ένα προς πολλά)
- ↔ Σχέση N προς M (πολλά προς πολλά)

Σχήμα 1: Διάγραμμα οντοτήτων-συσχετίσεων με βάση το οποίο υλοποιήθηκε το Λεξικό.

Το Λεξικό είναι δυνατόν να αξιοποιηθεί και ως ελεγχόμενο λεξιλόγιο για μια σειρά πεδίων που περιλαμβάνει η τεκμηρίωση μιας εμπειρικής έρευνας όπως είναι:

- Τα αναφερόμενα της εμπειρικής έρευνας (μονάδες ανάλυσης, μονάδες παρατήρησης, μεταβλητές)
- Τις μεθόδους (ενοσιολόγησης/κωδικοποίησης, παραγωγής δεδομένων και ανάλυσης)
- Τα επιχειρησιακά δεδομένα που περιλαμβάνονται στην ερευνητική έκθεση της συγκεκριμένης έρευνας

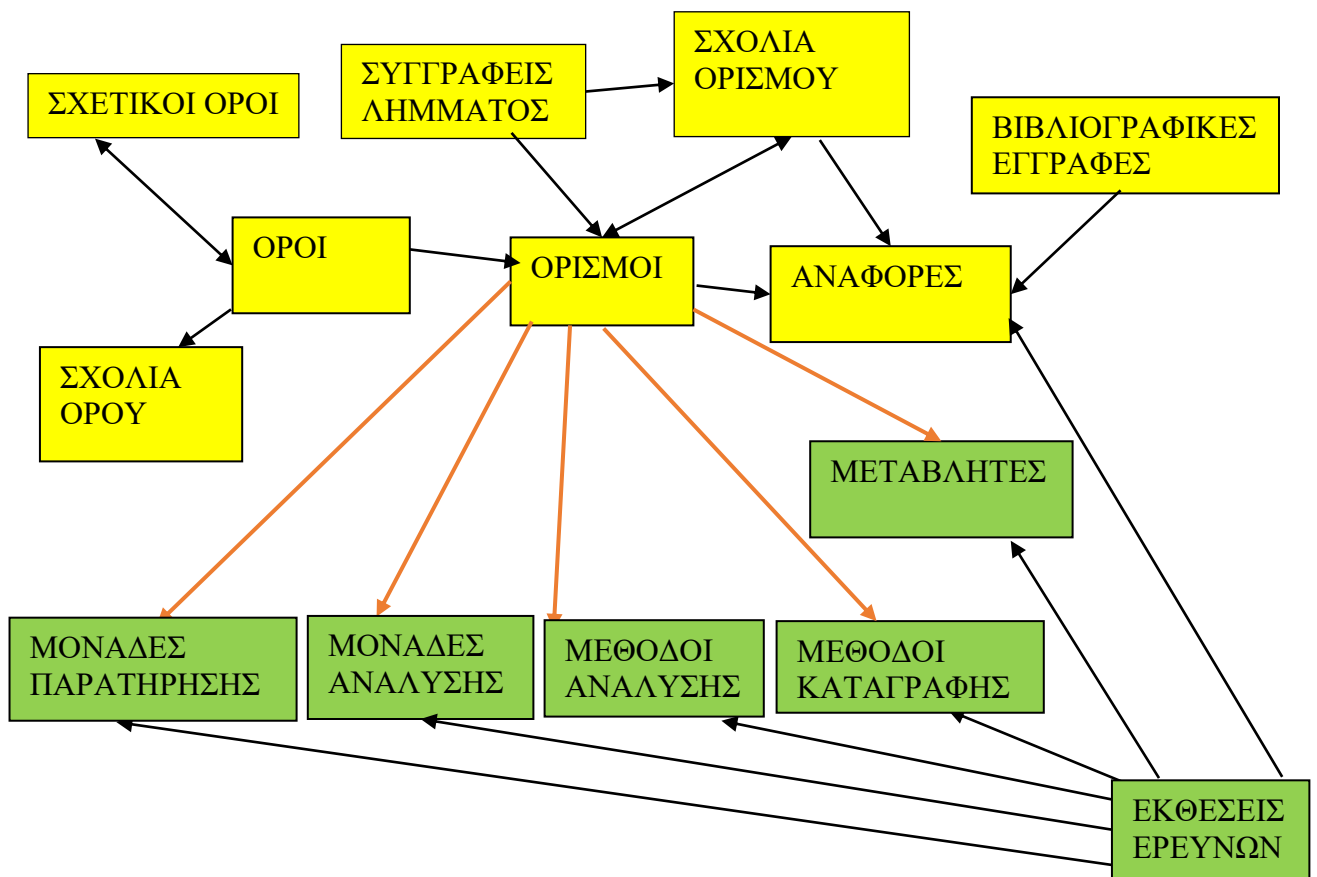
Σε αυτή την περίπτωση είναι δυνατή η αξιοποίηση του Λεξικού, ως εργαλείου αναζήτησης πληροφοριών που αφορούν στην τεκμηρίωση εμπειρικών έρευνων που το καθιστούν εργαλείο ενοσιολόγησης και ερευνητικού σχεδιασμού. Για να γίνει αυτό απαιτείται η διασύνδεση του βασικού μοντέλου τεκμηρίωσης του Λεξικού με το μοντέλο

τεκμηρίωσης των εμπειρικών ερευνών που χρησιμοποιεί η υποδομή από την οποία θα αντληθούν οι πληροφορίες. Εφόσον υπάρχει μια τέτοια διασύνδεση οι πληροφορίες που θα αντλούνται δεν θα αφορούν μόνο στους όρους και τους ορισμούς, αλλά και στον τρόπο που τους χρησιμοποιούν οι ερευνητές στο πλαίσιο συγκεκριμένων ερευνών. Αυτό το πρόσθετο μοντέλο τεκμηρίωσης που αφορά στην υποδομή με την οποία συνδέεται κάθε φορά το Λεξικό θα πρέπει να είναι συμβατό με το Πρότυπο Τεκμηρίωσης DDI2 (DDI, 2012), όπως συμβαίνει στην περίπτωση της Υποδομής SoDaNet. Η σύνδεση αυτή παρουσιάζεται στο σχήμα 2. Με πράσινο παρουσιάζονται οι οντότητες που πρέπει να περιλαμβάνει το πρόσθετο μοντέλο τεκμηρίωσης.

Η χρήση του Λεξικού μέχρι σήμερα ανάδειξε την ανάγκη βελτιώσεων του βασικού μοντέλου τεκμηρίωσης ώστε να ανταποκρίνονται καλύτερα στις απαιτήσεις των κύριων λειτουργιών που υποστηρίζει το Λεξικό. Οι βελτιώσεις αυτές παρουσιάζονται επίσης στο σχήμα 2. Με κίτρινο χρώμα παρουσιάζονται οι οντότητες που περιλαμβάνονται στο βασικό μοντέλο τεκμηρίωσης του Λεξικού το οποίο έχει ήδη υλοποιηθεί στην αντίστοιχη εφαρμογή. Ωστόσο, οι σχέσεις ανάμεσα στις οντότητες που σημειώνονται με κίτρινο έχουν διαφοροποιηθεί και δεν αντιστοιχούν στο μοντέλο που λειτουργεί σήμερα.

Τα δύο μοντέλα, το κίτρινο (βασικό) και το πράσινο (πρόσθετο), επιτρέπουν συσχετίσεις ανάμεσα στις οντότητες τους (όπως αυτές που εμφανίζονται με κόκκινο χρώμα) χωρίς να είναι απαραίτητο τα δύο μοντέλα να έχουν υλοποιηθεί σε μία ενιαία ψηφιακή εφαρμογή. Έτσι η σύνδεση των ορισμών με τις μονάδες ανάλυσης και παρατήρησης καθώς και τις μεθόδους ανάλυσης και καταγραφής, πηγάζει από το γεγονός ότι οι δεύτερες μοιράζονται με την πρώτη έναν όρο και έναν ορισμό.

- Σχέση 1 προς 1 (ένα προς ένα)
- Σχέση 1 προς N (ένα προς πολλά)
- ↔ Σχέση N προς M (πολλά προς πολλά)

Σχήμα 2: Διάγραμμα οντοτήτων-συσχετίσεων που παρουσιάζει τη διασύνδεση των ορισμών με τα στοιχεία της ερευνητικής περιγραφής (study description) που τεκμηριώνει μια εμπειρική έρευνα.

Συμπέρασμα

Το *Λεξικό Κοινωνικών Όρων* λειτουργεί ως ανεξάρτητη ψηφιακή εφαρμογή της Υποδομής SoDaNet με σκοπό στο μέλλον, αφού ολοκληρωθεί πλήρως με αυτήν, να χρησιμοποιηθεί ως συμπληρωματικό εργαλείο τεκμηρίωσης των ερευνών που διαχειρίζεται. Υποστηρίζει ορολογικά και εννοιολογικά την κοινωνική έρευνα και ιδιαίτερα την εμπειρική, η οποία οργανώνει την παραγωγή και την ανάλυση εμπειρικών τεκμηρίων, που βασίζονται στην κωδικοποίηση των ενδείξεων της εμπειρίας, με τη βοήθεια της θεωρίας. Το Λεξικό σχεδιάστηκε ώστε να είναι δυναμικό, δηλαδή να αναπτύσσεται σταδιακά και να εξελίσσεται με την πάροδο του χρόνου μέσα από το έργο πολλών διαφορετικών ερευνητών και μέσα από διαδικασίες που υποστηρίζονται από την ερευνητική υποδομή SoDaNet. Σχεδιάστηκε ως δίγλωσσο. Αποτελεί εργαλείο που υποστηρίζει την αναζήτηση και την πλοήγηση στο καταγραμμένο απόθεμα γνώσης των κοινωνικών επιστημών. Το Λεξικό σχεδιάστηκε για την υποστήριξη της εμπειρικής έρευνας, παρέχοντας πρόσβαση τόσο σε όρους που αφορούν στην θεωρητική περιγραφή της πραγματικότητας όσο και όρους που αφορούν στην μεθοδολογία, διακρίνοντας τους σε θεωρητικούς και μεθοδολογικούς. Η διάκριση αυτή αντιστοιχεί στη διάκριση μεταξύ θεωρίας της γνώσης (γνωσιολογία) και θεωρίας του αντικειμένου (οντολογία) (Κάλλας, 2015). Η ταξινόμηση των θεωρητικών όρων μπορεί στο μέλλον να γίνει και ανά θεματικό πεδίο, αξιοποιώντας θεματικούς θησαυρούς όπως ο ELSST. Το Λεξικό σχεδιάστηκε για να αποτελέσει τόσο εργαλείο ορολογικής τεκμηρίωσης, όσο και εργαλείο εννοιολόγησης και ερευνητικού σχεδιασμού, αξιοποιώντας τους όρους ως λέξεις κλειδιά για την αναζήτηση πληροφοριών που αφορούν τον σχεδιασμό και τα αποτελέσματα συγκεκριμένων εμπειρικών ερευνών.

Το Λεξικό προβλέπεται να επανασχεδιάζεται σε τακτά διαστήματα στο μέλλον έτσι ώστε να αντιμετωπίζονται τυχόν περιορισμοί και αδυναμίες που θα γίνουν εμφανείς μέσα από τη χρήση του ως εργαλείου εννοιολογικής τεκμηρίωσης, εννοιολόγησης και ερευνητικού σχεδιασμού. Κάθε φορά το Λεξικό θα επανασχεδιάζεται με βάση τη δεδομένη μέχρι τότε εμπειρία από τη χρήση του. Η νέα μορφή του Λεξικού θα διευρύνει

τις δυνατότητες του και θα οδηγεί στη διεύρυνση της ερευνητικής μας εμπειρίας επιτρέποντας έτσι να εμφανιστούν και νέοι περιορισμοί και αδυναμίες που δεν θα εμφανίζονταν αν δεν παρέχονταν αυτές οι νέες δυνατότητες. Η χρήση της παρούσας μορφής του Λεξικού έχει ήδη αρχίσει να εμφανίζει νέες ανάγκες όπως είναι:

- Η βελτίωση του σχολιασμού ώστε να επιτρέπονται περισσότερα σχόλια ανά ορισμό και από διαφορετικούς συγγραφείς λήμματος. Επίσης, ένα σχόλιο να μπορεί να αναφέρεται σε περισσότερους από έναν ορισμούς, ακόμη και διαφορετικών όρων, επιτρέποντας έτσι τις συγκρίσεις.
- Η βελτίωση της βιβλιογραφίας ώστε να παραπέμπει τόσο την ελληνική όσο και την αγγλική μετάφραση της αναφοράς.
- Η βελτιωμένη διαχείριση των σχετικών όρων.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Althusser, L. (1978). *Για τον Μαρξ*. Αθήνα: Γράμματα.

Babbie, E. (2011). *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.

Braun V. & Clarke, V. (2012) “Thematic analysis” στο: H. Cooper (επιμ.), *APA Handbook of Research Methods in Psychology* (σσ. 51-77). Ουάσιγκτον: American Psychological Association.

DDI (2012). *DDI-Codebook 2.5*. Available at: <https://ddialliance.org/Specification/DDI-Codebook/2.5/> (Accessed: 24th February 2021)

Foucault, M. (1987). *Η Αρχαιολογία της Γνώσης*. Αθήνα: Εξάντας,

Kallas, I. & Kondyli, D. (2022), A tool to promote research planning and conceptualization: SoDaNet research infrastructure’s Scientific Dictionary of Social Terms, *IASSIST Quarterly* 46(1), pp. 1-13.

Eisenstein, E. (2004), *Η τυπογραφική επανάσταση στις απαρχές της νεότερης Ευρώπης*. Αθήνα: Εκδόσεις Τυποφιλία.

Schnell R., Hill P., Esser E. (2014). *Μέθοδοι εμπειρικής κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.

Tiles, M. (1999). *Μπασελάρ, Επιστήμη και Αντικειμενικότητα*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Willig, C. (2015). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στην ψυχολογία*. Αθήνα: Gutenberg.

Κάλλας, Ι. & Παπαριστείδη, Μ. (2022). Οι ιδιαιτερότητες της τεκμηρίωσης των κοινωνικών εμπειρικών ερευνών. Στο Ι. Κάλλας, Δ. Κονδύλη, Ν. Ναγόπουλος, Α. Λιναρδής και Γ. Τσιώλης (Επιμ.) *Ανάπτυξη υποδομών για την παραγωγή και τη διαχείριση δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Κάλλας, Ι. (2015). *Θεωρία, Μεθοδολογία και Ερευνητικές Υποδομές στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

Κάλλας, Ι. (2022). Η τεκμηρίωση των «αναφερομένων» των εμπειρικών κοινωνικών ερευνών. Στο Ι. Κάλλας, Δ. Κονδύλη, Ν. Ναγόπουλος, Α. Λιναρδής και Γ. Τσιώλης (Επιμ.) *Ανάπτυξη υποδομών για την παραγωγή και τη διαχείριση δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Κονδύλη, Δ. & Κληρονόμος, Ν. (2022). FAIR Δεδομένα: Δυνατότητες και προκλήσεις για ερευνητικές υποδομές και ερευνητικές κοινότητες. Στο Ι. Κάλλας, Δ. Κονδύλη, Ν. Ναγόπουλος, Α. Λιναρδής και Γ. Τσιώλης (Επιμ.) *Ανάπτυξη υποδομών για την παραγωγή και τη διαχείριση δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Λιναρδής, Α., Αλεξανδρής, Κ. & Κληρονόμος, Ν. (2022). Ο νέος κατάλογος δεδομένων του SoDaNet: παραμετροποίηση, βελτιστοποίηση και επέκταση των λειτουργιών του Dataverse για τις ανάγκες των αποθετηρίων του Sodanet. (Η μετάβαση από το Nesstar στο Dataverse). Στο Ι. Κάλλας, Δ. Κονδύλη, Ν. Ναγόπουλος, Α. Λιναρδής και Γ. Τσιώλης (Επιμ.) *Ανάπτυξη υποδομών για την παραγωγή και τη διαχείριση δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Τσιώλης, Γ. (2014). *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.